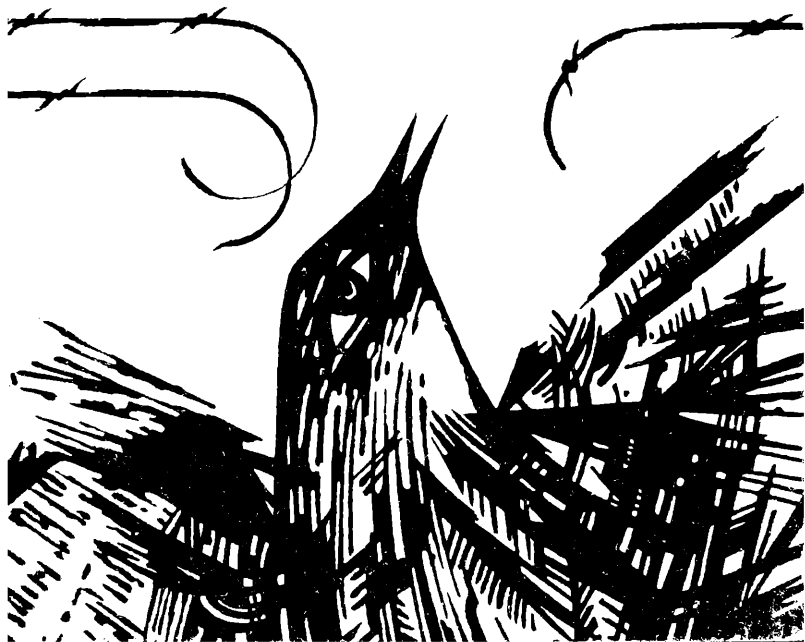


СЯРГЕЙ НОВІК—ПЯЮН

ПЕСНІ З-ЗА КРАТАЙ





**ББК 84Бел7
Н73
УДК 882.6-1**

**4702120202—075
НМ302(03)—93 БЗ 64—93**

ISBN 5-340-01010-4

© С. М. Новік-Пякун, 1993



ОЙ, ЧАМУ, ЗВАНЫ?..

Ой, чаму, званы вы медныя,
 Так маркотна званіце?
 Чаму сэрцу майму беднаму
 Супакой не даіце?..

Я сумую, я гарую
 У чужынскай старане,
 Як ваш сумны звон пачую,
 Цяжка робіцца ўраз мне.
 Я пакінуў ў мілым краю
 Родных, блізкіх, дарагіх,

Аб іх часта ўспамінаю
Ў думках шчырых я сваіх.
Жыва, радасна гамоняць
Нашы родныя званы:
Быццам голасам гавораць
І пяюць людскім яны.
Дадаюць яны моц, сілу,
Радасць добрым людцам ўсім,
Пацяшаюць край наш мілы
Звонам радасным сваім.
Чуў я звон у краі родным,
Чуў вясёлыя той звон!
Мне ўскрасаў ён дух народны,
Беларускі, родны ён.
А цяпер званы чужыя
Ўсцяж так жаласна звоняць...
Пэўна, хочуць мне радныя
Гукі звонаў ўспамінаць.
Сумна, цяжка праплываюць
Дні за днямі ў чужыне,
Ў мяне ж думкі не знікаюць
Ўсё аб роднай старане.
Гэй, ударце моцна, звоны,
Каб аж рэха ўсцяж пайшло
Да бацькоў і браццяў мілых,
Што нядолі церпяць зло.
Каб ляцела ў край радзімы,
Да вясковых родных хат,
Каб ўсе зналі, як нудзіцца
Ў чужыне іх родны брат.

Ой, званы ж вы, званы медныя,
Кіньце сумны голас свой!
Дайце сэрцу майму беднаму
Адпачынак, супакой!

*г. Сьвеце над Віслай,
у польскай ссыльцы.
26.IX.1926 г.*

Мой першы надрукаваны верш у газеце
«Сялянская ніва», № 34, Вільня, чацвер,
21.X.1926 года.



ДЛЯ КАГО?

Хочаш ведаць, браток, для каго я пачаў
 Пяць песенькі сэрцу радзімыя? —
 Дык жа слухай уважна, спяваці я стаў
 Для забытае вёскі адзінае.

Ведаў я, што не прымуць мяне чужакі,
 Не захочуць чуць песні радзімае,
 Ведаў я, што сустрэнуць мяне бедакі,
 Стрэне вёска, у сэрцы адзіная.

Прабаваці спярша голас свой я пачаў,
Чуў, што выйдзе мо нейкая песня,
Нібы птушка ў кустах, песню пеці я стаў,
Нібы птушка ў кустах напрудвесні.

І спаткалі-сустрэлі браточкі мяне,
Дадалі мне ахвоты і сілы,
Пачаў родную песню пяці званчэй
Роднай вёсцы, братам маім мілым.

Вось і ты гэтак, браце, як я, заспявай
Браццям родненькім песню радзімую,
І сустрэнуць і прымуць цябе, як мяне,
Ў беларусаў сямейку адзіную.

*г. Сьвеце над Віслай,
у польскай ссылцы.
13-2-1927 г.*

ДУМКІ Ё ЧУЖЫНЕ

Думкі ўсцяж, быццам мгла,
Што над Віслай лягла,
Ё галаве ў маёй увіваюцца.
Мілы час, прошлы час
Ё маім сэрцы не раз
Ад тых думак уміг ўспамінаецца.

Душа ные, баліць,
Сэрца плача, дрыжыць,
І сляза серабрыць маё вока.
Дзе Вялля зіхаціць,
Места Вільня ляжыць,
Ё родны край мчусь я думкай далёка.

У чужой старане
Вельмі цяжанька мне,
Я за родным сумую тут краем.
Ёсё здаецца там мне
Лепш, чым тут, ё чужынё,
Ёсё чароўным здаецца мне раем.

Бачу нівы-палі,
Што шнуркамі ляглі,
Каля іх маладыя бярозкі,
Бачу рэкі, сады,
Сёлы, лес, гарады,
Бачу родныя шэрыя вёскі.

О, пачуй, Беларусь,
К табе з просьбай імчу,
Адраджэння твайго на світанні
Дай мне часу прыждаць,
Каб цябе аглядаць
Слаўнай, шчаснай і моцнай ў змаганні!

*г. Сьвеце над Віслай,
у польскай ссыльцы.
25-7-1927 г.*

ЖЫЦЦЁ

Ў чужую даль нязнану
Жыццё маё бяжыць,
Удзень, увечар, зрана
Кудысь спяшыць, спяшыць...

Шкада мне дзён дзяціных тых,
Юнацкіх жаль мне дзён,
Якія гінуць ў прошласці,
Як сон, як сон, як сон.

Калі сярод кос сонечных,
Без думак і клопот,
Шчасліва дні і месяцы
Плылі ўпярод, ўпярод.

Нішто не верне прошласці! —
За днямі дні бягуць,
Як мора хвалі бурныя
Удаль плывуць, плывуць.

Ах, сумна, адзінока
Жыццё маё бяжыць,
Удзень, увечар, зрана
Кудысь спяшыць, спяшыць...

*г. Сьвеце над Віслай,
у польскай ссылцы.
14-8-1927 г.*

ЛІСТАПАД

Сярод ветру злых павеваў
Прыкаціў к нам лістапад —
Ўюцца, ўюцца лісця з дрэваў,
Скачуць ўперад і назад.

Сонца ў хмаркі твар хавае —
Жаль глядзеці на зямлю,
Як прырода ўся скідае
Гожу вопратку сваю.

З неба слёзы ўсцяж ільюцца,
Вые жудасна віхор, —
З дрэваў гурбай лісця ўюцца...
Адзінокі, сумны бор.

.....
Ў маім сэрцы думкі ўюцца,
Быццам летам пчолаў рой,
Ў беларускі край нясуцца,
Дзе народ гаруе мой.

Але ж я надзею маю:
Восень пройдзе і тады
Мой народ гурбой спаткае
Жыцця шчасныя гады.

Сонца з хмараў твар пакажа,
Неба скончыць слёзы ліць,

І пазнае сіла ўража,
Што мы зможам вольна жыць!

Хай жа суму ліст далёка
Адляціць ад нас назад!
Ў волю верым мы глыбока,
Хоць кругом йшчэ *Лістапад*.

*г. Сьвеце над Віслай,
у польскай ссылцы.
Лістапад 1927 г.*



*ЗА РОДНЫ
БАЦЬКАЎСКІ КУТОК*

За родны бацькаўскі куток,
Што лёг ў краіне беларускай,
Зямліцы роднае шнурок
З мяжой зялёненькаю вузкай,
За гоман родных мне гаёў,
За шопат родных ніў-палёў,
За клёкат роднае крыніцы, —
За ўсё, што з роднае зямліцы,
Чужое я аддаць гатоў.

Сады, палацы, камяніцы,
Выбрукаваныя вуліцы,
Гароды красак ў чужыне
Зусім, зусім не для мяне!
Хоць гэта надта ўсё прыгожа,
Ды замяніць свайго не можа.

Ляці ж стралою, думка, смелай
Да маёй маці Русі Белай,
Яна збудзілася ад сну,
Распачала сваю вясну,
Жыццём жыць хоча яна новым,
Чакае толькі, каб аковы
Сыны ёй верныя знялі.

Айчына-Маці! На зямлі
Ўзрастаюць волатныя раці,
Ідуць, ідуць аковы рваці
З рук сваёй маці — Русі Белай,
Каб роўнай і яна засела
У міжнародную сям'ю.

Пачуй жа песню ты маю,
О, Беларусь мая святая,
Наступіць, вер, часіна тая,—
З тваіх рук скінем мы аковы,
Спаткаем дзень шчаслівы, новы
Й табе узложым, на канец,
Свабоды-вольнасці вянец!

*г. Сьвеце над Віслай,
у польскай ссылцы.
2-1-1928 г.*

УСЁ РОЎНА...

Ўсё роўна мне, ці жыць, ці ўмерці,
Цяпер жыцця не шкода мне!
Гатоў ісці ў абоймы смерці,
Чым гараваць у чужыне!

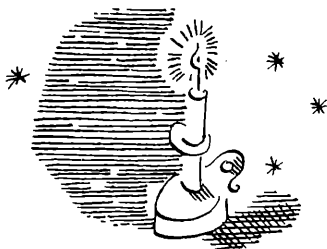
Здароў быў. Грудзі не стагналі,
Як жыў я ў роднай старане! —
Кавалак сэрца мне забралі:
Забралі Бацькаўшчыну мне!

І цешыцца мой вораг люты,
Што сваёй мэты ўсё ж дапяў,
Ў чужынь далёку на пакуты
За Беларусь мяне саслаў...

Дарэмна цешышся, нягодны,
Што мне здароўе ўспеў забраць! —
Затое Бацькаўшчыну родну
Я ўмею больш яшчэ кахаць!

Не думай: Беларусь не згіне!
Рабыняю не можа быць!
Як ні старайся, ўражы сыне,
Яна жыла і будзе жыць!

*г. Сьвеце над Віслай,
у польскай ссылцы.
19-2-1928 г.*



ЗОРАЧКІ

Прывячаю маім дарагім бацькам

Дні прыходзяць, дні адходзяць, дні лятуць,
 Быццам рэк бурлівых хвалі ўдаль бягуць.
 Трэці год, як на выгнанні ў чужынё
 Трэба мучыцца душой і сэрцам мне.

Навакол нідзе не ўгледзіш родных хат,
 Не працягне рук зычліва родны брат,
 Не падзеліш нават думак з нікім тут,
 Не прыгорне ў адзіноцтве родны кут.

Ўночы зорачкі прыветліва мігцяць,
Быццам з неба на мяне яны глядзяць...
Што чуваць, скажэце, зорачкі, вы мне
Ў маёй роднай — ды далёкай старане?

Ці татुлька мой і матанька ўжо спяць?
Ці таксама на іх зорачкі глядзяць?..
Мо й яны пытаюць зорак аба мне,
Што раблю цяпер ў далёкай чужынё? —

Калі толькі яны, родныя, не спяць,
Калі йшчэ цяпер на зорачкі глядзяць,
Занясеце ім, пакуль не бліснуў свет,
Зоркі мілыя, сыноўскі мой прывет!

І скажэце, каб не плакаў ні адзін,
Што ў выгнанні мусіць мучыцца іх сын!
Прыйдзе, прыйдзе да нас хутка ясны май,
Прыляту тады, як птушка ў родны край.

З новай верай, з новай сілай зажывем,
Беларускі гімн свой родны запяем,
Беларускай песні роднае пад тон
Заарэм мы і засеем свой загон.

Ўночы будзем мы на зоркі паглядаць,
Што, як сёння, ў небе будуць зіхатаць...
Занясеце ж вы, пакуль не бліснуў свет,
Зоркі мілыя, бацькам маім прывет!

*г. Сьвеце над Віслай,
у польскай ссылцы.
28-3-1929 г.*



КАЛІ Б Я МОГ...

Калі б я мог быць вольнай птушкай,
 Ё край родны б мігам паляцеў,
 Дзе рэчка ўецца срэбнай стужкай,
 Я песню б родную запеў.

І над зямлі загонам родным
 Крылом адважным я б кружыў,
 Будзіў у сэрцах дух народны,
 Да працы б клікаў ўсіх, хто жыў.

І голас мой з нябёс блакіту
Пад стрэшкі б хатак заляцеў,
Устаў бы край, на крыж прыбіты,
Бо з гробу ўстаць даўно хацеў.

Ён маёй песні б роднай гукі
Бадзёрым духам падхваціў,
Наш край пакуты, край прынукі
Касою б згоды залаціў.

І пад вясняныя напевы
Мой брат крывіч да працы б стаў,
Спакойна б ён араў і сеяў
Зямлю, што вольнай мець жадаў.

О, дай мне крылля, вечны Божа,
У край радзімы каб ляцець,
Братам гаротным каб прыгожа
Я песню вольнасці мог пець!

*Запэндова, Хойніцкі навет,
у польскай ссылцы.
15-3-1931 г.*

1936



*НА ПАРОЗЕ
НОВАГА ГОДА*

І зноў стары мінае год,
На змену год прыходзіць новы,—
А цяжкіх думкаў і клопот
Дасюль не скінуты аковы.

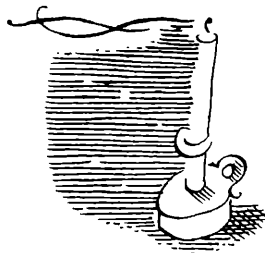
Чаго ж ад жыцця прагну я,
Сам не зрабіўшы йшчэ нічога?!
Ляжыць адлогам ўся зямля,—
Я нават не вастрыў нарага!

А нешта ж хочацца рабіць
Для шчасця роднага народу, —
Ды пут не ў сілах я разбіць,
Каб мець жаданую свабоду.

Маім братам я многа год
Пяю аб Беларусі мілай
І песняй клічу свой народ
Здабыць святло супольнай сілай.

Айчыне я сваёй пясняр,
Як перша птушка напрудвесні,
На новы год прыношу дар:
Аб вызваленні хуткім песні.

*г. Слонім,
у другой польскай ссылцы.
31.12.1936 г.*



*ДАЙЦЕ
ЛІРУ МАЮ!*

Дайце ліру маю,
Бо даўно я не йграў!
Дайце думкам прастор,
Каб я волю пазнаў!

Даўней лепей я жыў,—
Думкі мелі прастор,

Вольным быў, хоць тужыў
Сярод «Чортавых гор»*.

Кайданоў не насіў,
Хоць на ссылцы цярпеў,
Вольнай песняю ў край
Родны часта ляцеў.

Думкі-песні складаў
Ў чэсць Айчыны маёй,
Хоць слабенька іграў
Я на ліры сваёй.

Надышоў іншы час,
Ў роднай я старане
Цяпер зноў я живу,
Але цяжка жыць мне!

Думкаў вольных няма,
Сцялі іх абцугі,
А на песнях маіх
Абвілісь ланцугі.

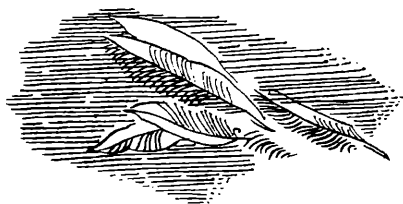
Цяжка дыхаць мне нат,
Пяць рады няма,
Не пье песняў брат,
Ні мая старана.

Сонца грэе, ды нас
Нейк не грэе зусім,
Месяц свеціць ўначы,
А нам цёмна пры ім.

* «Тойфельсбэргэ» — «Чортавы горы» (Гуры д'ябэльске) — крэйдавыя горы ў г. Сьвеце над Віслай (Памор'е).

Родных книжак няма,
Няма родных газет,—
Для мяне і братоў
Ўвесь зачынены свет.
Дык вось ліру вазьму,
На ёй буду зноў граць,
Зноў братоў разбуджу,
Буду песні пяць.
Годзе спаць, бяры плуг,
Ідзі ніўку гараць!
Бяры збожжа, ідзі
Свой загон засяваць!
Закалышацца зноў
Буйнай рунню загон,—
Загудзе над табой
Залатой волі звон!
А як будзеш пасля
Залаты колас жаць,
Ў ім зярняты тады,
Як званкі, зазвіняць.

*г. Слонім,
у другой польскай ссылцы.
9-8-1938 г.*



МАЯ ПЕСНЯ

Эх, вазьму я сваю ліру,
 Бо даўно на ёй не йграў.
 Думкам-песням дам я волю,
 Бо і сам я вольным стаў.

Яшчэ ўчора цьма няволі
 Спавівала родны край,—
 Толькі ў снах сваіх мы снілі,
 Што к нам прыйдзе ясны май.

Думкаў вольных мы ґе мелі,
Іх сціскалі абцугі,
А на песнях нашых родных
Абвівалісь ланцугі.

Але зло канец свой мае:
К нам прыйшоў цудоўны май,
Ад усходу да заходу
Беларусь — свабодны край!

г. Слонім, верасень 1939 г.

*О, БЕЛАРУСЬ,
МОЙ РОДНЫ КРАЙ!*

О, Беларусь, мой родны край!
Цябе ўсім сэрцам я кахаю,
На ніякі цудоўны рай
Цябе ніколі не змяняю!

За мураванаю сцяной
Халоднай жудаснай вязніцы
Край беларускі родны мой
Штоночы ў светлых снах мне сніцца.

Калі ж апошні прыйдзе час
І сэрца біцця перастане,
З сабой вазьму ў магілу ўраз
Да Беларусі я каханне.

А тая іскра, што калісь
Я між свайго народу кінуў,
Ўзляціць маланкаю увесь,
Асвеціць родную краіну.

Зямлі крывіцкай гаспадар —
Народ сабе здабудзе волю,
І маіх песняў — сэрца дар —
Ён не забудзе аніколі.

Іх перакажа ўнуку дзед,
Іх перакажа бацька сыну,

Каб зналі, як кахаў паэт
Сваю крывіцкую краіну.

О, Беларусь, мой родны край!
Цябе ўсім сэрцам я кахаю.
На ніякі цудоўны рай
Цябе ніколі не змяняю!

*г. Слонім,
польскі астрог.
1939 г.*

1940



*НАД ЗЯМЕЛЬКАЙ
НОЧКА ЙШЛА*

Над зямелькай ночка йшла,
Чары сыпала,
Зорак рэшата нясла —
Ўсе рассыпала,

І гараць яны, гараць
Зоркі ясныя,
Навяваюць нам яны
Думкі шчасныя.

Як даўней мы ўсе былі
Паднявольныя,
А цяпер мы ў СССР
Людзі вольныя.

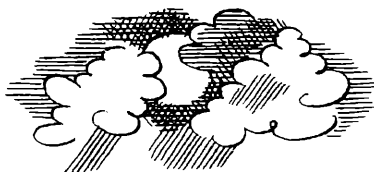
Песні радасці пьем
Маладзецкія,
Не чужацкія ліхія,
А савецкія.

г. Слонім, 1940 г.

*МЯНЕ ШЧАСЦЕМ
НЕ ПАРАДАВАЛА ДОЛЯ*

Мяне шчасцем не парадавала доля,
Вырас я, як тое дрэва, сярод поля,—
Дык не дзіва, што люблю я Край свой родны
Беларускі, праз які хоць не свабодны.

г. Слонім, верасень 1940 г.



ВОСЕНЬСКІЯ НАСТРОІ

Хмарнае неба ад раніцы плача,
Слёзы патокам лятуць на зямлю,
Зжоўклае лісце «Лявоніху» скача,
Кінуўшы дрэва — матулю сваю.

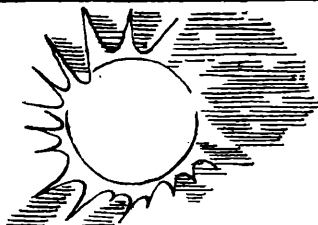
Стогне за вокнамі восеньскі вецер,
Рве на кавалкі палотнішчы хмар. —
Нейк непрытульна зрабілася ў свеце!
Згінуў ад нас лета сонечны жар!

Звялі ў засмучаным садзе ўсе краскі.
Птушкі у вырай ўцяклі на паўдзень.
Сонца не песціць нас ветлівай ласкай.
Шэры, кароткі зрабіўся ўжо дзень.

Часам увечары конік стракоча
Блізенька недзе ля хаткі маёй,—
Мо ён тугу вырваць з сэрца мне хоча
І хоць на міг даць душы супакой.

Зжоўклае лісце «Лявоніху» скача.
Музыку вецер заводзіць сваю.
Хмарнае неба аб леце ўсцяж плача,
Слёзы патокам лятуць на зямлю.

*г. Слонім,
гітлераўская акупацыя.
1941 г.*



НАСТРОІ

На небе, восеньскімі хмарамі засланым,
 Блісне часамі промень сонца залаты,
 І закрасуюць, як персідскія дываны,
 На дрэвах жоўтыя й чырвоныя лісты.

І ажыве на момант ценькая прырода,—
 Здаецца, восень пераменіцца ў вясну.
 І цуды створацца на здзіў ўсяго народа:
 Ёміг лес прабудзіцца ад восеньскага сну.

Але дарма, бо вась хмарынка наляцела,
Прамень загінуў і ўжо болей не блішчыць,
І, заміраючы, зноў лес асірацелы
Праз сон пажоўклым лісцем сумна шапаціць.

Так і ў жыцці людскім неаднакрот бывае:
Туга, як восеньская хмара, набяжыць,
Крылом агромністым ўсю радасць засланняе,
А сэрца плача, стогне, рвецца і баліць.

*г. Слонім,
гітлераўская акупацыя.
1942 г.*



*Я ВАЗЬМУ ЦЯБЕ
ЗА РУКІ...*

Я вазьму цябе за рукі,
Ў цудны край свой павяду,
Дзе няма нядолі, мукі,
Дзе не стрэнеш ты бяду.

Песняй звонкаю зальеца
Птушак райскіх грамада,
Сэрца радасна заб'еца,
Як крынічная вада.

Для цябе з краіны шчаснай
Кошык казак прынясу,
Пазбіраю з красак ясных
Брыльянтовую расу.

І ніхто нас не засмуціць,
Шчасце зоркай заблішчыць.
Усміхнуцца доля мусіць.
Будзем шчэ мацней любіць.

*г. Слонім,
гітлераўская акупацыя.
8-1-1943 г.*

ТАБЕ НЕ КАЗАЎ Я...

Табе не казаў я ніколі ні слова,
Як сэрца сумуе маё па табе,
Душа мая цела пакінуць гатова
І рвацца-імчаць чым хутчэй да цябе.

К табе мае думкі ў бяссонныя ночы,
Як хуткія птушкі, стралою ляцяць,—
Твае ж прада мною чароўныя вочы,
Як чудныя зоркі, усцяж зіхацяць.

Ці чуеш напевы маёй песні новай?
Ці чуеш, як сэрца баліць па табе?
Хоць я не казаў табе йшчэ ані слова,
Як моцна кахаю, галубка, цябе!

*г. Слонім,
гітлераўская акупацыя.
6-2-1943 г.*

НАД ШЧАРАЙ

1

Вечар. Над Шчарай лягла
Белым прывідам імгла.
Вецер заціх, не шуміць.
Сном веснавым Слонім спіць.

Толькі адзін я не сплю —
Сэрца баліць, бо люблю!
Меру за крокам я крок,
Мчыць са мной думкаў патак.

Ішоў бы, здаецца, удаль,
Скінуў бы з сэрца я жаль,
Скінуў бы сум і тугу,
Але дарма, не магу.

2

Дзе ты, галубка мая?
Чуеш, як мучуся я?
Чуеш, як сэрца баліць?
Чуеш, як цяжка мне жыць?

Ты запытала: — Чаму
Так на цябе я гляджу?

Ты ж ані цар, ані бог! —
Я даць адказу не мог.

Але затое цяпер
Праўду кажу, мне павер,
Слухай, галубка мая:
Шчыра люблю цябе я!

3

Ведаеш добра й без слоў,
Што маіх мроя ты сноў,
Ты — мая прыстань, жыццё,
Радасць ты й шчасце мае!

Ціха ўдаль Шчара бяжыць,
Хваляй аб бераг плюхціць.
Думкаў нястрыманых ток
Мчыць, як бурлівы паток.

Ноч. А над Шчарай лягла
Дзіўным прывідам імгла.
Вецер заціх, не шуміць.
Сном веснавым Слонім спіць.

*г. Слонім,
гітлераўская акупацыя.
28-3-1943 г.*

МНЕ СУМНА

Мне сумна. На захадзе сонца гарыць
Магутным чырвоным пажарам,
А ночка стараецца неба накрыць
Бясконцым блакітным штандарам.

Мне дня, што у вечнасць сыходзіць,
шкада, —
Не вернецца ўжо ён ніколі!
Зрабіў для народа замала йшчэ я, —
Хацеў бы, аднак, зрабіць болей.

Каб гэтак, здаецца, стварыць цуд я мог:
Вярнуцца б дзень прошлы прымусіў,
І нейк скарыстаў бы належна яго
Для любай маёй Беларусі.

Але не у моцы маёй гэты чын!.. —
За днямі ўсцяж дні прамінаюць...
Як быццам вугольчыкі згаслых лучын,
Так зоркі на небе міргаюць.

Мне сумна, што сонца зайшло й не гарыць.
Туга ў сэрцы цісне цяжарам... —
А ночка паспела ўсё неба накрыць
Сваім цёмна-сінім штандарам.

г. Слонім,
гітлераўская акупацыя.
29-3-1943 г.

ЗАГУДЗЕЎ Ў ТАПОЛІ ВЕЦЕР

Загудзеў ў таполі вецер,
Сумнай песняй загудзеў.
Ты скажы, скажы мне, вецер,
Чаму сумна так запеў?

Дык няўжо ў блакітным небе
І ты з сумаў сябраваў,
Што на ліры чула-струннай
Тонам сумным заіграў?

Або, можа, ў сваім лёце
Ты маю тугу адчуў
І слязу маю прыкмеціў
У засмучаным ваччу.

А мо ўспомніў пра дзянечкі,
Калі я шчаслівым быў
Ды пра вочы-васілёчкі
Сны вясёлкавыя сніў.

О, вазьмі на крылля, вецер,
Ты мяне з сабой ляцець!
Не магу больш тут на свеце
Я без радасці гібець.

Паляцім удвох далёка,
Свеціць сонца дзе зырчэй,

Грудзі там ўздыхнуць глыбока,
Запьем з табой званчэй.

Мо сустрэну зноў дзяўчыну,
Што кахаю я тайком,
З васільковымі вачыма,
З каштановых кос вянком.

Не гудзі ж ў таполі, вецер,
Сумнай песняй не гудзі!
Я твой сябра, бо на свеце
Ты адзін і я адзін.

*г. Слонім,
гітлераўская акупацыя.
14-6-1943 г.*

**БЕЛАРУСЕ,
ЗВАРУХНІСЯ!**

Беларусе, зварухніся!
Не цярпець жа табе век,
За фашыстаў ты вазьміся,
Ты ж адважны чалавек!

Час настаў, лупі гадзюкаў!
Долю сам сабе ты куй!
А калі праспіш мінуту,—
Ну, тады не маракуй!

*г. Слонім,
гітлераўская акупацыя.
15-6-1943 г.*

РАССЦІЛАЛА СОНЦА

Рассцілала сонца раніцай над Шчарай,
Быццам гаспадыня, кужаль туманоў
І ўздымала к небу нейкай дзіўнай марай,
Каб вярнуць пад вечар на зямлю іх зноў.

*г. Слонім,
гітлераўская акупацыя.
20-6-1943 г.*

БУКЕЦІК ПРАЛЕСКАЎ

Букецік пралескаў ты мне прынясла,
Паставіла ў шклянку з вадою.
Ў пакойчык маленькі мой, быццам вясна,
Прыйшла адначасна з табою.

За мілыя сінія красачкі я
З каханнем ў вачах пазіраю
І час, што правёў з табой, радасць мая,
Пяшчотна няраз ўспамінаю.

І вочы, чароўныя вочы твае,
І доўгія дзіўныя рэскі
Усцяж мне нагадваюць думкі мае,
Ледзь гляну на краскі — пралескі.

*г. Слонім,
гітлераўская акупацыя.
14-7-1943 г.*

НЕ ЦВІЦЕ...

Не цвіце для знаўшых горачка
Кветка шчасная купальская,
Не ўзыходзіць ў небе зорачка,
Тая, што наніз скацілася.

Як малому, мне здавалася,
Што ўзышло для мяне сонейка,
А яно якраз схавалася,
Бо такая мая долеяка!

І цяпер на сэрцы ночанька,
Ночка восеньская, цёмная,
Мучыць гора маю душаньку,
Думкі мучаць неспакойныя.

*г. Слонім,
гітлераўская акупацыя.
28-9-1943 г.*

БРАТУ НА ЧУЖЫНЕ

Мой ты родны браце! Веру
Горка ў чужынё.
Шмат чужынскіх сцежак змераць
Давялося й мне.

Але й там мне часта сніўся,
Быццам светлы рай,
Край, ў якім я нарадзіўся —
Беларускі край.

Хоць дазнаў бяды без ліку,
Йшоў я напярод,
Да змагання песняй клікаў
Родны мой народ.

І на бацькаўшчыне роднай
Прычакаў жыцця,
Паўнапраўны і свабодны
Грамадзянін — я.

Суайчыннік, браце любы,
І ты не сумуй!
Моцна, брат, зацісні зубы,
Смела долю куй!

Жджэ цябе, як свайго сына,
Родная зямля,
Твая слаўная Айчына —
Беларусь твая.

Паляцелі ў вырай птушкі
З роднае зямлі,
Ў небе ўюцца шэрай стужкай
З крыкам жураўлі.

Паляцелі, ды, напэўна,
Вернуцца назад
З песняй радаснаю, спеўнай
У вясновы час.

Калі птушкі з песняй звонкай
Прылятуць назад,
І ты ў родную старонку
Вернешся, мой брат.

*г. Слонім,
гітлераўская акупацыя.
14-10-1943 г.*

ЁЛАЧКА

Ёлачку на Коляды
Татка абяцаў
Справіць сваёй дочаньцы,—
Слова ж не стрымаў,

Бо якраз на Коляды
У астрог папаў,
За стальнымі кратамі
Свята ён спаткаў.

І ў халоднай камеры,
Як загнаны звер,
З думкаю аб дочаньцы
Мучыцца цяпер.

Але думка ветлая
Будзіць сцяг надзей,
Прыйдзе воля светлая
Ў выніку падзей.

Выйдзе пераможцаю
Татка ў барацьбе,
Справіць тады ёлачку,
Дочанька, табе.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог,
2-я камера.
1943 г.*

1944



НОЧ У ВЯЗНІЦЫ

Чорнаю вужакай сунеца праз краты
У вязніцу нашу снежаньская ноч.
Думкі мае ймкнуцца ўсцяж да роднай хаты,
Сон няспынна гоняць з вачэй маіх проч.

Там мая матуля сэрца надрывае,
Лье удзень і ўночы мора горкіх слёз,
Шчыраю малітвай Бога прызывае,
Каб змяніў ён хутка мой пакутны лёс.

Свет даўно згасілі. Спяць сябры нядолі,
Часам нехта ўскліпне праз кашмарны сон
Сняцца ім, напэўна, сны аб светлай волі,
Будучыня сніцца новых лепшых дзён.

Чорнаю вужакай упаўзла праз краты
У вязніцу нашу снежаньская ноч.
Думкі ўсцяж лунаюць каля роднай хаты,
Сон няспынна гоняць з вачэй маіх проч.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, камера № 2.
7-1-1944 г.*

АСТРОЖНАЯ ПЕСНЯ

Не вянкамі зялёнымі з ружамі,
Што паклала вясна на мурог,
А грубымі мурамі абкружаны,
Стаіць грозны, пануры астрог.

Адарваны ад роднае хаты, там
Арыштанты худыя сядзяць,
Вінаватыя й невінаватыя,
Няхай будзе ўсім ім Бог суддзя!

Дажджу кроплі на шыбах брыльянца,
Сум цяжкі ў маю душу залёг,
І ад думкаў, з сям'ёю што станецца,
Надрываецца сэрца маё.

Дні мінаюць усцяж аднастайныя:
А гадзіне чацвертай пад'ём
І на «спацыр» тады выганяюць нас,
Потым «каву» нішчымную п'ём.

А пасля мы супольна варожым ўсе,
Чыя сёння чарга на дапрос,
Хто пазбудзе наветы варожыя,
Каму верне назад волю лёс.

А дванацатай крупкі з вадзіцаю,
У вядры колькі бульбін на дне.
Кожны вязень спяшае напіцца,
Бо наесціся нельга, о, не!

Вада ўвечар ці кава нішчымная,
Хлеба сто пяцьдзесят ўсяго грам.
Да яды цяга вельмі нястрымная,
Гэтак хочацца есці ўсім нам!

А дзевятай без працы ўсе змучаны,
Праз «ваўчок» крычыць стражнік: «Адбой!»
І, супольнай малітваю злучаны,
Мы знаходзім на нарах «спакой».

Прыйдзе ноч, тады думкі крылатыя
Лятуць плоймай да роднай сям'і,
Туды, вёска дзе з роднымі хатамі,
Дзе загончыкі роднай зямлі.

Не даюць нам заснуць думы цяжкія,
Мучыць белая нас «жамяра»*.
Галава ўсім баліць ад «парашкі» нам,
Ледзь прыжджэм, калі блісне зара.

Кроплі дожджыку слёзамі пэрляцца
На маленькім аastroжным акне.
Няўжо воля болей не вернецца
Аніколі ў жыцці да мяне?

І трывога мне сэрца закратае,
Я і дождж разам песню пяём.
Там далёка, далёка за кратамі,
Недзе згінула шчасце маё.

* Вошы.

Мучаць думкі мяне ўсцяж трывожныя,
Мітусяцца ў збалелай душы,
Што халодныя сцены астрожныя
Мяне могуць насмерць задушыць.

Дні за днямі марудна так крочацца,
Ў галаве маёй думка адна:
Мне на волю так вырвацца хочацца,
Выпіць радасці чару да дна.

Не магу пагадзіцца я з доляю,
Што ў астрозе прымусіла жыць,
Ані холад, ні голад не здолеюць
Агонь думкаў маіх патушыць.

А ледзь сонейка з хмараў пакажацца,
Абнадзеіць душу зноў маю,
Тады слова з мелодыяй вяжацца,
І я песню аб волі пяю.

Дугі ў зелень прыбраліся ніцыя,
Ў лесе хораша гэтак цяпер,
Адзін толькі па бруднай вязніцы я
Тут хаджу, як затраўлены звер.

І слабымі павольнымі крокамі
Меру горкай пакуты я час,
І як быццам зусім ненарокам я
Ўспамінаю аб волі не раз.

Я б хацеў стацца птушкай крылатаю,
Каб ляцець шукаць шчасце сваё,
Разлучыцца каб з доляй праклятаю,
Залівацца ўсю ноч салаўём.

Так хацеў бы я з светлымі крозамі
У шаўковай траве патануць,
З кучаравымі разам бярозамі
Пяць песні пра май, пра вясну.

Веру — доля не будзе ўсё ж лютаю,
Я спаткаю на волі жыццё,
Развітаюся, ўрэшце, з пакутаю,
Адшукаю мо шчасце сваё.

Можа, лёсам ужо наканована
Мяне хутка на волю пусціць,
Вольна песня тады мая новая
Яшчэ лепей, званчэй зазвініць.

І жалезныя дзверы адчыняцца,
Калі ключ у замку скрыгане,
«Дабрадзеі» да шчасця прычыняцца,
Стражнік пусціць на волю мяне.

Беларусь! Беларусь мая любая!
Ці боль чуеш сардэчны ты мой?
Не дазволь, каб дайшоў тут да згубы я
За халоднай астражнай сцяной!

Ты, Радзіма, адна толькі ведаеш,
Як кахаю я, Маці, цябе,
Ўсё жыццё табе з сілай і ведамі
Я злажыў на алтар ў барацьбе.

Не вянкамі зялёнымі з ружамі,
Што паклала вясна на муроґ,
А грубымі мурамі абкружаны
Стаіць грозны, пануры астрог.

Дажджу кроплі па шыбах дзылінькаюць.
Сум мацнее ў збалелай душы.
Сохну ўсцяж, быццам тая былінка, я,
Што без сонца расце у глушы.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, камера № 2.
Красавік 1944 г.*

Я ТАК ЦЯБЕ ЛЮБЛЮ!

На захадзе зара паволі пагасала.
Бярозавы лясок ціхусенька шумеў.
На развітанне мне ты слова не сказала,
Што так цябе люблю, сказаць я не пасмеў.

Ты адышла, а я застаўся адзінокі,
Заныла ўся душа і сэрцайка маё.
А хмарачкі штораз збліжаліся здалёка,
І чарадой ўвысі кружыла варанне.

Я знаю, што адна ты жыць не маеш сілы,
Вярніся да мяне! Я так цябе малю!
Гатоў з табою жыць, ісці з табой ў магілу!
Я так цябе люблю! Я так цябе люблю!

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, адзіночка.
Май 1944 г.*

КРАСКІ

Ў пакоі на стала стаялі ў шклянцы краскі,
Што май ў дарунак даў нам з роднае зямлі,
І веяла ад іх вяснянай, цёплай ласкай,
Хоць сцятыя нажом, яны яшчэ цвілі.

Мінула колькі дзён, і красачкі завялі
І мёртвыя стаяць, як непатрэбна рэч,
А за сваю красу падзяку атрымалі —
Ў адкрытае акно іх выкінулі прэч.

І нашае жыццё завяне, нібы краскі,
Ўспамін ледзь застанецца па былых сябрах,
І ў наш апошні шлях мы не дазнаем ласкі,
Не будзе сэрца біць у стомленых грудзях.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, адзіночка.
Май 1944 г.*

**О, СЛУЧЧИНА
ПРЫГОЖАЯ МАЯ!**

О, Случчына прыгожая мая,
Маіх дзядоў, бацькоў маіх зямля!
Табе здалёк вітанне пасылаю,
Цябе ў сваіх я песнях апяваю,
О, бацькаўшчына родная мая!

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, адзіночка,
у чаканні расстрэлу.
Май 1944 г.*

ЦЯБЕ УБАЧЫЎ Я ЎВА СНЕ

Лялі Стр-й*

Цябе убачыў я ўва сне
Маёвай цёплай, яснай ночкай,
Глядзелі чула на мяне
Твае дзіў вочы-васілёчкі.

А дзве цудоўныя касы
Тваю ўпрыгожылі галоўку,
І, чары ўзмоцніўшы красы,
Вянком-каронай звілісь лоўка.

А зубкаў роўненькіх радкі—
Шнурочки пэрлаў беласнежных —
З караляў-вусначкаў тваіх
Бліснулі ўсмешкаю кунежнай.

Ты да мяне ў садок прыйшла
Зялёнай вузенькай дарожкай,
Схілялась свежая трава
Пад тваёй стройнай зграбнай ножкай.

Да грудзяў моцна я туліў
Твой стан такі прыгожы, тонкі
І з пацалункамі ўраз піў
Твой серабрысты голас звонкі.

* Лялю Стр-у гітлераўцы расстралялі ў Слоніме
ў 1944 годзе.

Што думалі — ні ты, ні я
Сказаць сабе, аднак, не смелі,
Ды што я твой, а ты мая,
Без слоў мы добра зразумелі.

Цяпер я ведаю адно,
Што сон мой спраўдзіцца, напэўна.
З табой сустрэнуся я зноў,
Маіх ты мрояў каралеўна!

І явай станецца, што снім,
Расстанне нас не будзе мучыць,
Маёй ты будзеш, я — тваім,
Каханне нас наўекі злучыць.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, адзіночка,
у чаканні расстрэлу.
Май 1944 г.*

МАМА! МАТУЛЯ МАЯ!

Паэма

*Маёй роднай Матулі
прысвячаю.*

Ледзь толькі дзень пагасае
Недзе за чорнай ракой,
З цемры, як сон, выплывае
Думкаў трывожлівых рой.

Помню: мяне ў роднай хаце,
Калі маленькім быў я,
Моцна туліла ў абняцці
Мама, матуля мая.

Помню, як чула глядзела
Ты на маленькі скарб свой,
Помню, як ножкі мне грэла,
Каб не памерзлі зімой.

Увечар і ў светлыя ранкі
З любасцяй ў ложкачку я
Слухаў твае калыханкі,
Мама, матуля мая!

Помню, даўней так бывала,
Калі засынала сям'я,
Уночы яшчэ працавала
Мама, матуля мая.

Шмат давялось табе, роднай,
Вытаптаць сцежак, дарог,
Каб хаця быў не галодны
Я — твой адзіны сыноч.

Часам сама мо не з'ела,
Каб толькі сыты быў я,
Толькі мяне ты глядзела,
Мама, матуля мая!

Дар мне штогод на Каляды
Праца прыдбала твая,
Каб твой сыночак быў рады,
Мама, матуля мая!

І на Вялікдзень абноўку
Меў ад цябе штогод я,—
Гладзіла мне ты галоўку,
Мама,-матуля мая!

Калі ж хвароба прыстала
І цяжка мучыўся я,
Сэрцам мяне даглядала
Мама, матуля мая.

Радасці, ўрэшце, прыждала —
Ў школу пайшоў ужо я,
Поспехаў ты мне жадала,
Мама, матуля мая!

Рукі стамляючы, вочы,
У працы шмат дзён правяла,
Колькі нявыспаных ночак
Ты для мяне аддала!

Ты ні здароўя, ні сілы
Не шкадавала сваіх,
Каб твой сыноч толькі мілы
Горшым не быў за другіх.

Часта табе гаварыў я:
«Мамачка! Сядзь адпачнуць!» —
«Я анічуць не змарылась!» —
Мне давялося пачуць.

«Добра вучысь, галубочак,
Любая мроя мая!
Скончыш ты школу, сыночак,
Вось адпачну тады я!

Простай ідзі ты дарогай,
Бліжніх не крыўдзь ты, о, не!
Ў старасці будзеш падмогай,
Будзеш пацехаю мне!»

Сын твой вучыўся старанна,
Матчын спаўняў заповіт,
І ён даведаўся рана
Пра Беларусь і ўвесь свет.

Кніжкі ўсю праўду адкрылі
Пра беларускі народ,
Сілу яго і бяссілле,
Мары ягонай палёт.

Каб расквітацца з прынукай,
Волю Радзіме здабыць,
Збратаўся сын твой з навукай,
Стаў землякоў ён вучыць.

Цемра ўсіх нас засмактала
Сярод няволі, нягод,
Сілаў цярпець больш не стала,—
Рушыў сын твой у паход.

Мала, аднак, было сілаў,
Хоць дух крывіцкі ў нас жыў,
Вырасла многа магілаў,
Вораг наш светач стушыў.

Грозная хвіля настала,
Вынес прысуд свой суддзя.
У ссылку мяне праважала
Мама, матуля мая.

«Многа табе давядзецца
Выцерпець, сынку, нягод!
Мо калі волі даб'ецца
Твой беларускі народ.

Прыйдзеш на родны палетак,
Ў родную хату, дзе я!» —
Ў дзень той сказала мне гэтак
Мама, матуля мая.

Помню, як зноў мы сустрэліся,—
Доўга на ссылцы быў я,—
Як твае вочы гарэлі,
Мама, матуля мая!

На родных нашых загонах
Грымнула грозна вайна.
Ўся аблілася са стогнам
Кроўю мая старана.

Шмат нам дала навальніца
Удоваў, калекаў, сірот!
О, не магу я забыцца
Пра гэты жудасны год!

Слёзамі дождж з неба падаў,—
Помню яшчэ, як цяпер,—
Калі ў канцы лістапада
Крыкнулі мне: «Рукі ўверх!...»

Злою вужакаю ўлезла
Ў нашу хату бяда:
Рукі мне скулі ў жалеза —
Доля такая мая!

шчыра малілася Богу,
Багаслаўляючы, ты
І падала на дарогу
Мне абразочак святы.

«Добрыя людзі» ўсадзілі
Мяне ў халодны астрог,
З воляй, з табой разлучылі,
Хоць за нішто, сведкай Бог.

Ведаю я, што нямала
У цемры бяссонных начэй
Слёз ты па мне пралівала
З сініх каханых вачэй.

Можа, між сценаў халодных
Нітка парвецца жыцця,
Дзён не прыждаўшы свабодных,
Тут без цябе памру я.

Не пралівай слёзаў мора,
Што без пары згінуў я!
Мужна знясі сваё гора,
Мама, матуля мая!

Дарма чакала падмогу!
Дарма надзеяй жыла! —
Табе не даў я нічога,
Мама, матуля мая!

А можа, доля судзіла,
Каб стаўся зноў вольным я,—
Прыйду к табе, роднай, мілай,
Мама, матуля мая!

Вецер галінкі калыша.
Вязень, твой сын, мо да дня
Слёзамі песню напіша:
«МАМА! МАТУЛЯ МАЯ!»

*г. Слонім, гітлераўскі астрог, адзіночка,
у чаканні расстрэлу
з 24 на 25 мая 1944 года (серада і чацвер).*

НОЧ НАСТАЛА ЛІСТАПАДНАЯ

Ноч настала лістападная.
Да нас «госцікі» прыйшлі,
Твайго сына, ненаглядная,
У жалеза закулі.

І гарыць, гарыць, міргаючы,
У роднай хаце аганёк.
Плача маці, праважаючы
Сына,— ён ідзе ў астрог.

«Помню, як даўней бывала так,
Мой сыночак залаты,
І апошнім нат кавалачкам
Падзяліўся з бліжнім ты.

Помню, ўвосень, ў дні халодныя
З дрэваў падалі лісты,
Сам бываў не раз галодны ты,
За то сытыя «браты».

Жыў ты з гонарам, умеючы
Ваяваць з нядоляй злой,
І апошняю капеечкай
Прабіваў цяжкі шлях свой.

Рукі меў да працы здольныя,
Табе ж працы не далі,

Бо меў думкі надта вольныя
Аб радзімай аб зямлі.

Хвіля выбіла вялікая,
Прывітаў народ зару,
Ў змагары цябе паклікала
Наша Маці — Беларусь.

Юдашы знайшлісь прадажныя,
Што за выгады свае
Ды за срэбнікі «бумажныя»
Прадалі, сыноч, цябе.

Не схацела рука нечая,
Каб Радзіма ажыла
І каб доля чалавечая
Макам алым расцвіла.

Не за выгады багатых,
За народ свой ваяваў,
І цяпер праз долю клятую
У астрог мой сын папаў.

Там, за сценамі астрожнымі,
Дарагі сыночак мой,
Сэрцам, думкамі трывожнымі
Буду вечна я з табой.

Буду Госпаду маліцца я,
Шчыра, горача прасіць,

Каб з праклятаю вязніцаю
Развітаўся хутка ты».

І дрыжыць, багаслаўляючы
Сына, матчына рука:
«Мо вярнуцца прычакаеш ты
Да радзімага кутка».

— «Не гаруй, матуля родная!
Прыйдзе, прыйдзе лепшы час!
Буду, як даўней, свабодны я,
Не разлучыць ніхто нас.

І на родных нашых гонях
Прычакаю зноў жыцця,
І пад роднаю Пагоняю
Залапоча крыўскі сцяг.

Выйду, выйду з сцен варожых я,
Час міне ліхіх нягод,
Табе песеньку прыгожую
Запяю пра наш народ».

Ноч настала лістападная,
Свішча вецер у галлі.
Твайго сына, ненаглядная,
З роднай хаты павялі.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог,
камера № 2.
1944 г.*

ЗАБРАЛІ СОНЦА АД МЯНЕ

Забралі сонца ад мяне,
Якое шчыра я любіў,
Што з ранніх дзён свяціла мне,
З якім навек я падружыў.

І за астрожнаю сцяной
Па сябры моцна я тужыў.
Наяве, ў сне ён быў са мной,
Сустрэцца з ім надзеяй жыў.

І так хацеў вярнуць назад
Ўсе дні мінулыя, гады,
Калі са мной быў друг і брат,
О, залатое сонца, ты!

Няўтомна йдзе наперад час,
Хоць слабне сэрца — моцны дух.
Ў вачах праменны бліск пагас,
Прамень надзеі ж не патух.

Грыміць гісторыі прысуд:
Будзь вольнай, Беларусь мая!
Народ вялікі створыць цуд —
Зноў прывітаю сонца я.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог,
адзіночка.
1944 г.*

ШЭРЫ ДОМ

О, шэры дом!

Нам для пакут
Цябе Люцыпар ставіў тут.
Ў тваіх мурах ужо шмат год
Мой родны мучыцца народ.

Цябе хіба Люцыпар сам
Паставіў для пакуты нам,
Бо аніколі добры Бог
Астрогу* выдумаць не мог.

Калі ж, нарэшце, волі час
Прыйдзе ў наш край,
прыйдзе да нас?
Цябе мы знішчым, шэры дом,
Каб успамін здаваўся сном

Аб тым, што тут астрог стаяў,
Які нам волю забіраў,
І каб на месцы гэтым ніва
Закаласілася шчасліва.

Час вызвалення настане,
Звон волі светлае гудзе.

* Пасля вайны 1941—1945 гг. астрог у г.
Слоніме перароблены на бальніцу

Не падай духам, мой народ,
Глядзі адважна напярод!

І не засні, бо не пара:
К нам волі блізіцца зара!

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог,
камера № 2.
1944 г.*

*ПАД БЕЛАЙ
БЯРОЗАЙ*

Сяброўка любая,
Бяроза белая,
Я пад табой сядзеў не адзін раз.
І не забуду я,
Як думка смелая
Мне тут прыходзіла ў вясняны час.

Я быў зняволены,
Ледзь не загінуў я,
Ўсе адцураліся у час той ад мяне,
Сябру бяздольнага,
Мая адзіная,
Пяшчотна прыгарнула да сябе.

Ў садку ў куточку я
Сядаў на лавачку,
Ты нада мной схіляла галаву,
Сваймі лісточкамі
Ды мне ў падарачак
Шаптала дзівы-казкі пра вясну.

Служыць Радзіме,
Хоць так кахаў яе,
Не меў тады належных сілаў я.
Даруй, радзімая,
Гэта, як брату, мне!
Зальюся цяпер песняй салаўя.

Сяброўка любая,
Быццам дзяўчыначка,
Хоць можа лёс разлучыць нас
з табой,—
О, не забуду я
Тваю хусціначку
І снежна-белы стан прыгожы твой!

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог,
адзіночка.
1944 г.*

МАНДАЛІНАЧКА

Ў Вільні на рыначку
На самай «Маслянай»
Дарма я працы колькі дзён шукаў,—
Адну карціначку
Я фарбай маслянай
На палатне тады намаляваў.

Не меў я грошыкаў.
Сваю карціначку
За грошы пану можнаму прадаў
І сорах злоцікаў,
О, мандаліначка,
У Вільні за цябе тады аддаў.

Ішоў я горкаю,
Ішоў далінаю,
Усцяж па свеце шчасця я шукаў,
І долю горкую
Я з мандалінаю
Ў супольнай песні часта забываў.

Амаль не згінуў я
З смяротнай ранаю,
Што «сябра» ў сэрца ўпотай мне задаў,—
А з мандалінаю,
Маёй каханаю,
Яшчэ сардэчней я пасябраваў.

Ї маю хаціначку,
Нават без словачка,
Ївайшоў ціхутка хтось, нібы ліса,
І мандаліначку,
Маю сябровачку,
Забраў,— а хто, не ведаю я сам.

Знайду мо згубу я.
Ї маёй хаціначцы
З сяброўкай зноў шчасліва заживем.
З табою, любая,
О, мандаліначка,
Мы разам волі песню запяем.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, адзіночка.
1944 г.*

ЗЯЛЁНАЙ ІМГЛОЮ

Зялёнай імглою пакрыліся дрэвы,
Прыйшла да нас ў гасці красуня-вясна,
Пад ветру вяснянага дзівы-напевы
Устала да працы мая старана.

Па небе блакітным хмарынкi блукаюць,
І сонейка золатам зырка блішчыць,
На рэчцы вясёлыя хвалі гуляюць,
А птушак аркестр так цудоўна грывіць.

Вітаю я родную нашу краіну,
Вітаю народу свайго я зару,
І веру я моцна, што ўжо не загіну,
Бо родная наша жыве Беларусь!

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, адзіночка.
1944 г.*

ТРЫЯЛЕТ

Шчаслівым будзе той заўсёды,
Вясну хто ў сэрцы захавае,
Хто маладую душу мае,
Шчаслівым будзе той заўсёды.
Хоць іней голаў асыпае,
Хоць стрэнуць мо жыцця нягоды,
Шчаслівым будзе той заўсёды,
Вясну хто ў сэрцы захавае.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, адзіночка.
1944 г.*

ТРЫЯЛЕТ

Кажы заўсёды праўду смела,
Хоць праўда коле людзям вочы,
Але яна, як свечка ўночы.
Кажы заўсёды праўду смела.
Да працы чэснай будзь ахвочы,
Жыццё каб шчасна праяцела.
Кажы заўсёды праўду смела,
Хоць праўда коле людзям вочы.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, адзіночка.
1944 г.*

БЫВАЙ!

Сярод вязняў прайшла чутка,
што гітлераўцы хочуць нас вывезці
на катаргу ў Германію.

Бывай, о, Беларусь мая!
Ізноў цябе пакінуць мушу.
Чужая жджэ мяне зямля,
Туга дзе ссушыць сэрца й душу.

Не прыгалубіць неба сінь,
Не абагрэе наша сонца,
Я буду мучыцца адзін
Ў чужой няветлівай старонцы.

А у бутэлечку вазьму
Я грудку роднае зямліцы,
Калі на чужыне памру,
Хай Беларусь мне вечна сніцца!

Якім каханнем я палаў
Да Беларусі — Маці роднай,
Яе у песнях апяваў,
Прарочыў стацца ёй свабоднай.

А як кахаў я свой народ,
Народ мой родны, беларускі,
І ад дзіцячых ужо год
Любіў зямлі загончых вузкі.

І вось цяпер свае ж «браты»
Рыхтуюць мне расстання кару,
Край мушу кінуць залаты,
Дзе бацька й дзед мой гаспадарыў.

За што ж пакуту панясу?
За грэх які ці «праступленне»?
За што мне гэтакі прысуд
Дало чартоўскае насенне?

Знайшліся «лепшыя сыны»,
Якіх народ даўней не ведаў,
Прыйшлі з чужынцамі яны
Гурбой агідных дармаедаў.

Муціць надумалі яны
Ваду крывіцкае крыніцы,
Каб беларускія сыны
Больш не маглі з яе напіцца.

Але дарма! Беларусоў
Ніхто ўжо болей не абдурыць,
Пазналі ўміг яны ваўкоў,
Што прыпаўзлі ў авечай шкуры.

Жыве магутны крыўскі дух,
Не змог яго ніхто й не зможа!
Бурліць магутны крыўскі рух,
Здабыць лёс-волю дапаможа!

І слаўнай, як калісь была,
Зноў наша бацькаўшчына будзе,
І ад мястэчка да сяла
Усе ў нас будуць жыць, як людзі.

Пра беларускі наш народ
Не раз яшчэ ўвесь свет пачуе.
Наш край пасля усіх нягод
Чароўнай кветкай закрасуе.

Калі прыжду пары я той,
Да хаты роднае вярнуся
І Беларусі дарагой
Я нізка ў ногі пакланюся.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог,
камера-адзіночка № 9.
Май 1944 г.*

БЕЛЫ СНЕГ

Ці памятаеш ты: друг друга мы кахалі,
Ў няведамую даль ляцелі мы з табой,
Ні гора, ні бяды тады мы йшчэ не зналі,
Аб шчасці нам званкі пялі пад дугой.

Было так добра нам. Табе я ў захапленні
Шаптаў кахання словы, як у чароўным сне,
І адчуваў твайго я сэрцайка дрыжэнне.
Тым часам ўсю зямлю прысыпаў белы снег.

І сёння, як калісь, імчаць з табой нас коні,
Вясёлыя званкі спяваюць пад дугой.
Віхураю ляцім праз родныя мы гоні,
Пазналі гора шмат, спазналіся з бядой.

Мяцеліца гудзе, мяцеліца галосіць,
Сняжынкаў серабрыцца ў полі белы рой,
А вецер і пье і з посвістам разносіць
Пух, лебядзіны пух,— сняжынкаў серабро.

Ды хутка ўсё міне: закончым падарожжа,
Дакончаць нашы коні свой апошні бег,
І нашу маладосць вярнуць ніхто не зможа,
А нашы валасы пакрые белы снег.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, адзіночка.
1944 г.*

БЯРОЗЫ

Пад акном маім бярозы
Ціха веццейкам шумяць,
Льюць сярэбраныя слёзы,
Сум паклаў на іх пячаць.

Што вас змусіла, сяброўкі,
Гэтак горка сумаваць?
Зараз вас у зелень лоўка
Вясна будзе прыбіраць.

Закудравяцца чупрыны,
Вецер вам расчэша іх,
Дожджык цёплы вас абмые,
Сонейка абсушыць ўміг.

Птушкі вам ва ўзнагароду
Новых песняў прынясуць,
Краскі дзіўным карагодам
Ля ног ваших зацвітуць.

Чаму ж вас нішто не цешыць?
Ці згадаць я мушу сам?
Нашто так галінкі вешаць?
Чаму гэтак сумна вам?

Ведаю, мае сястрыцы,
Чаму сум на вас так лёг,
Чаму ў слёзах серабрыцца
Ваша чулае галлё,

Бо я, сябра ваш, нядоляй
Злосна кінуты ў астрог
Ды разлучаны там з воляй,
Хоць нявінна, бачыць Бог,

Не магу супольна з вамі,
Як калісь, вітаць вясну
І прыгожымі радкамі
Сэрцы людзям скалануць.

Не сумуйце, кіньце слёзы!
Мука скончыцца мая,
І вас, белыя бярозы,
Прывітаю песняй я.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, адзіночка
1944 г.*

*НЕ ПАДАЙ ДУХАМ ТЫ
НІКОЛІ!*

Не падай духам ты ніколі,
З бядой змагацца будзь гатоў,
Ў няволі рвіся ўсцяж да волі,
З сабою разам кліч братоў!

Радзіма мужных патрабуе,
Тых, што не здрадзяць ёй нідзе.
Бо толькі моцны дух ратуе
І да свабоды нас вядзе.

Успомні славу продкаў нашых,
Што край да славы прывялі,
Вучыся ў іх арду уражую
З бацькоўскае прагнаць зямлі.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, адзіночка.
1944 г.*

ВОСЕНЬ ЗАЛАТАЯ

Восень, восень залатая
Сее чары на зямлі.
Ў сінім небе хмарка тае.
Рвуцца ў вырай жураўлі.

Змоўклі ў лесе спевы птушак,
Летні гоман сціх і шум.
Матылькоў няма і мушак —
Ўсё ахутаў мілы сум.

Ніткай срэбнай павуценне
Ў косах сонейка блішчыць.
Што за цуднае зіхценне!
Што за ціш вакол стаіць!

Я іду лясною сцежкай,
Як па мяккім дыване.
Восень з ветлаю усмешкай
На спатканне выйшла мне.

Ў чырвань хораша прыбрала
Ўсюды дрэва і кусты,
Ўсю зямлю памалявала
Ў колер жоўта-залаты.

Сёння ўжо яна не тая,
Што была учора йшчэ.

Восень, восень залатая
Нам наяве казку тчэ.

Пазіраю з захапленнем
Я на родную зямлю,
З чулым сэрцайка дрыжэннем
Песню восені пяю.

*г. Слонім,
гітлераўскі астрог, адзіночка,
у чаканні расстрэлу.
1944 г.*

ХМАРАЧКІ

Ў новым «доме» між дроту калючага
Цэлы тыдзень я, вязень, «жыву».
За акном ў косах сонца бліскачага,
Быццам лебедзі, хмаркі плывуць.

Паляцеце, о, белыя хмарачкі,
Ў край, дзе кінуў я шчасце сваё,
Да каханае, роднае Лялечкі
Занясеце вітанне маё!

Ды скажэце, што шчыра за кратамі
Я кахаю, галубку, яе,
Развітаюся з доляй праклятаю
І вярнуся ізноў да яе.

Быццам лебедзі, белыя хмарачкі
Паплылі на маю Беларусь.
Веру я, што да роднае Лялечкі
Я з выгнання напэўна вярнуся.

*г. Баранавічы,
гітлераўскі астрог,
камера № 10.
1944 г.*

НЕ ГУДЗЕ ЗЯЛЁНАЯ ДУБРОВА

*Памяці сяброў-вязняў,
закатаваных
у лагеры смерці Калдычэва,
прывячаю*

Не гудзе зялёная дуброва
Над старонкай роднаю маёй,
Толькі вецер жаласна, сурова
Паніхіды правіць тут па ёй.

Сном магільным спяць дубы-асілки,
Сцяла іх варожая рука,
Толькі пні, як помнікі-магілкі,
Раняць душу й сэрца земляка.

Ды навокал сумныя бярозы,
Пахіліўшы голавы свае,
Па дубах сірочыя льюць слёзы,
Клятву помсціць злыдням лес дае.

Прыйдзе час шчаслівы, лепшы, новы,
Вольна уздыхнем, сябры, мы ўсе.
Загудзе нам новая дуброва
Ў новай славе, велічы, красе!

*Калдычэва,
гітлераўскі лагер смерці.
1944 г.*

ПРЫСЯГА

Беларусь, мая родная Маці!
Я не здраджу ніколі табе,
За ніякія ў свеце багацці —
Лепш злажу галаву ў барацьбе.

Ты ж мяне ад маленства карміла
Хлебам з роднай каханай зямлі,
З крышталёвых крыніцаў пайла,
Што з-пад сэрца твайго паплылі.

У вясняныя дзіўныя ранкі
Палюбіў я вітаць тут зару,
А матулі маёй калыханкі
Навучылі кахаць Беларусь.

Ў роднай вёсцы я рос-гадаваўся,
Дзе сінеў нада мною блакіт;
Ў косах роднага сонца купаўся
За сялом ля зялёных ракіт.

Тут я рос на вясковым раздоллі,
Ад бацькоў прыклад браў працаваць
І ад птушак у лесе і полі
Я вучыўся тут песні спяваць.

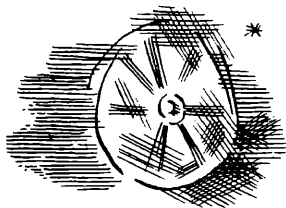
Тут вучыў мяне бацька мой родны
Сваю мову любіць, шанаваць,
Сцерагчы гэты скарб наш народны.
Яго ў крыўду нідзе не даваць.

Тут за родныя школы змагаўся,
За свой край беларускі цярэў,
Безупынку да волі я рваўся,
Скінуць пугы з народу хацеў.

Беларусь, мая родная Маці!
Я не здраджу ніколі табе
За ніякія ў свеце багацці —
Лепш злажу галаву ў барацьбе.

*Калдычэва,
гітлераўскі лагер смерці.
Чэрвень 1944 г.*

1945



ДЫМ

На ўсходзе сонца золатам зіхцела,
А пад нагамі вязняў снег хрумсцеў.
Ўсцяж мая думка да цябе ляцела, Н
Так цябе ўбачыць, любая, хацеў.

Зноў давялося трапіць мне за краты
І разлучыцца, родная, з табой.
Мо для каго «злачынца я заклёты»,
А для цябе заўсёды сябра твой.

Над плотам ў шаць срабрыстую прыбраны
Цёк дрот калючы рэчкаю стальной.
Стаяў ў радах я, ўважліва дабраны,
Ў руках са стрэльбамі сачыў канвой.

Над белым дахам ля празрыстых льдзінкаў
Выходзіў з коміна клубамі дым,
І віўся ён між ясеня галінкаў
Ды ў сінім небе дзесь губляў сляды.

І думаў я: няўжо доля судзіла
Жыць мне ў астрозе месяцы, гады?
Няўжо цябе не буду бачыць, мілай,
А шчасце наша згіне, нібы дым?

О, не! Не так! Адбуду час пакуты,
І явай стане мроя маіх сноў,
Бо добры лёс няволі скрышыць путы,
Прыйду к табе, каханая, я зноў.

Будзем ісці супольнай мы дарогай,
Насустрач шчасцю доўгія гады,
І, пэўна, ўспомнім мы не раз з трывогай
Расстанне наша, глянуўшы на дым.

*г. Слонім,
падвал КПЗ НКУС.
Студзень 1945 г.*

ІЗНОЎ ЗА КРАТАМІ

**Ізноў за кратамі вясну я сустракаю.
Лісты счарнелыя на ясенях шасцяць.
Ў вільготнай камеры няправы суд чакаю,
Што ён мне вырашыць,
 стараюся згадаць.**

На поўнач выцята маленькае аконца,
Заслона йржавая прыбіта перад ім.
Сюды ніколі не загляне сонца,—
Я ж так тужу па яго бліску залатым.

**Стаїш, я ведаю, за брамаю астрожнай
Ты з перадачай, родная мая,
З адною думкай,
 думкаю трывожнай,
Каб хаця з голаду не абяссілеў я.**

Здаецца: бачу твае сінянькія вочы
З расою шчырых брыльянтовых слёз.
Яны мне свецяць, быццам зорачкі уночы.
Ўліваюць веру ў лепшай будучыні лёс.

А памятаю, раз на допыт мяне гналі.
Сустрэўся раптам я ля вязніцы з табой.
Ні слова да сябе тады мы не сказалі.
Паволі следам йшла ты, любая, за мной.

На тваім тварыку усмешку я прыкмеціў,
Дагэтуль свеціць мне, як сонейка, яна,
І веру я цяпер, што йшчэ на гэтым свеце
Для нас з табой настане новая вясна.

*г. Слонім,
астрог НКУС, адзіночка.
1945 г.*

НОЧ У КАМЕРЫ

Ціха ў камеры хлопцы паснулі,
Толькі я не магу ніяк спаць.
Праз акно штось мне зоркі шапнулі,
Але што? — Не магу я згадаць.

Ў чоўне месяц прыплыў серабрысты,
Каб з астрогу мяне ратаваць,
Паціхутку сярпом залацістым
Мае краты пачаў пілаваць.

Дарма мучышся, друг мой каханы!
Не паможаш мне ў гэтай бядзе.
Сам ратуйся, бо стражнік ля брамы
Крыкнуў голасна: «Стой! Хто ідзе?!..»

Месяц знік, не відно яго болей.
Штось шапочуць зноў зоркі з нябес,
Ды праз шыбы маленькія з волі
Мне вітанне пахучы шле бэз.

*г. Слонім,
астрог НКВД, камера № 1.
Май 1945 г.*

ВЕРАБЕЙЧЫКІ

На аastroжнае акно
Падаюць
 сняжынкi.
Туды сыплю я штодня
Хлеба акрушынкi,

Для крылатых пеюноў
Снеданне рыхтую,
Верабейчыкаў-сяброў,
Чым магу, частую.

І чырыкаюць ў акне
Шэрыя клубочкі,
Пацяшаюць сэрца мне
Ад рана
 да ночкі.

Верабейчыкі мае,
Шэранькія птушкі,
Паляцеце вы хутчэй
Да маёй дачушкі!

І скажэце,
 што ў турме
Цяжка я гарую
Ды па дочаньцы маёй
Вельмі тут сумую.

Развіднелася між крат
Неба сіняй стужкай.
Паляцелі ў родны край
Шэранькія
птушкі.

*г. Слонім,
астрог НКУС, 18-я камера.
1945 г.*

ЦІ НЕ ЛЮБЛЮ Я?

Ці не люблю я край свой родны?
Ці для яго не працаваў?
Ці не жадаў,
каб быў свабодны,
Чужацкіх путаў каб не знаў?

Ці песняў бацькаўшчыны мілай
Я сэрцам шчырым не складаў?
Ці ўсё жыццё і усе сілы
Свайму народу не аддаў?

А ці за школы не змагаўся
Для беларускіх дзетак я,
Каб вольным
і шчаслівым стаўся
Народ мой, Беларусь мая?

За што ж мяне ў астрог ўсадзілі
І не чужыя, а «свае»?
Ліхую крыўду мне ўчынілі,
А хто цяпер паможа мне?

Я веру,
праўда пераможа
І буду вольным я ізноў,
Народ мой родны дапаможа
Пазбыцца цяжкіх кайданоў.

Тады я зноў настраю ліру,
Вянок найлепшых слоў збяру
І песняй радаснаю, шчырай
Праслаўлю Маці-Беларусь.

*г. Слонім,
астрог НКУС, камера № 18.
1945 г.*

*ДОБРЫ ДЗЕНЬ,
ВЯСНА-КРАСУНЯ!*

Добры дзень, вясна-красуня!
Добры дзень, чароўны май!
Хмары сонейка рассуне,—
Добры дзень, мой родны край!

*г. Слонім,
астрог НКУС, адзіночка.
1945 г.*

**ПАЧУЎ Я СЁННЯ
ЖАЎРУКА**

Пачуў я сёння жаўрука,
Што песняй звонкай заліваўся;
Прамень убачыў сонца я,
Што чула з неба усміхаўся.

Надзея ў сэрцы ажыла,
Што маё скончыцца цярпенне,
Вясна жаданая прыйшла,
Прыйдзе, напэўна, вызваленне.

Міне цяжкім няволя сном,
Да хаты роднае вярнуся
І разам з другам-жаўруком
Я песняй звонкаю зальюся.

*г. Слонім,
астрог НКУС, камера № 1.
1945 г.*

**КОЛАМ
ЗАЛАЦІСТЫМ**

Колам залацістым
Бегла следам сонца
Паміж струнаў медных
Хвояў ды бяроз,
Затрымаць хацела
Ў роднае старонцы
Нас
і наш пакутны
Перайначыць лёс.

*На этапе ў цягніку НКУС.
Май 1945 г.*

КРАСКА ШЧАСЦЯ

Вальс

I

Кажуць: на Купалле
У глухім бары
Краскаю караляў
Папараць гарыць.

Ды дарма шукаюць
Людзі краску-жар,
Сіл знайсці не маюць —
Сцеражэ вядзьмар.

А я шчасця краску
Ў лесе не шукаў,
Бо яе, як ласку,
Добры лёс мне даў.

Стаўся з той часіны
Ўміг шчаслівым я
Праз цябе, дзяўчына,
Любая мая!

Любая — мне неба дар!
Любая — душы нектар!
Любая — кахання жар!
Любая — мой скарб!

Не шукайце краску
Папараць дарма,
Яна толькі ў казках,
Сапраўды ж няма!

Добра разглядайцеся
Ля сябе наўкруг
Ды згадаць старайцеся,
Хто ваш шчыры друг!

Не дае багацця
Папараці жар,
Шчырае ж каханне —
Найвялікшы скарб.

Золата, хоць вабіць,
К шчасцю не вядзе,
Верны ж друг не здрадзіць
Нават у бядзе.

Любая — мне неба дар!
Любая — душы нектар!
Любая — кахання жар!
Любая — мой скарб!

*г. Курган,
на этапе ў цягніку НКУС.
24.6.1945 г.*

САЛДАЦКАЯ ПЕСНЯ

Эшалон наш спыніўся ў дарозе .
На далёкіх сібірскіх палетках.
Думаў я безупынна ў трывозе
Аб матулі, аб жоначцы й дзетках.

Супроць нас на жалезнай платформе,
Каля стройнай бярозы купчатай,
Гарманісты-салдат ў шэрай форме
Пераліўна іграў пад гарматай.

Навакол яго сябры стаялі
І пад гукі гармоніка згодна
Чула сумную песню пяялі
Пра сям'ю, свой народ і край родны.

Душна ў брудным вагоне і цесна,
Цяжка мучыцца так ў паняверцы.
Гэта песня, салдацкая песня,
Скалыхнула душу мне і сэрца.

Ніцма ўпаў я ў кутку на падлогу,
Аб радзіме збудзіліся крозы,
І маліцца пачаў шчыра Богу,
А з вачэй пакаціліся слёзы.

Высь блакітную, як ліхадзеі,
Залілі смалой чорныя хмары,
Забліскалі маланкі, як змеі,
І пярун раптам грозна ударыў.

Неба срэбным дажджэм зарыдала,
Быццам плакала разам са мною,
Быццам гору майму спагадала
І дзялілася горкай тугою.

Праляцела арлом навальніца,
Дзесьь раздаўся гудок паравоза,
Зноў на сонцы чароўна іскрыцца
Ў брыльянтовых каралях бяроза.

Хор салдацкі ў сваім эшалоне
На Далёкі Ўсход хутка памчаўся.
Яшчэ доўга я чуў, як гармонік
У сібірскай тайзе заліваўся.

*Сібір, ст. Зіма,
на этапе ў цягніку НКУС.
1945 г.*

ДУМЫ НАД БАЙКАЛАМ

Калі яшчэ я малым хлопчыкам быў,
Не раз чуў пра вязняў пакутную долю
І песні астрожныя слухаць любіў
Ды змалку цаніць пачаў волю.

Адну песню часта дагэтуль пяю
Пра вязня гаротнага цяжкае гора,
Што з катаргі йшоў на радзіму сваю
Між гор і Байкальскага мора.

Мінулі гады. За свой крыўскі народ,
За волю радзімы я ўстаў на змаганне.
За гэта далі мне палякі пяць год
З радзімага краю выгнання.

Дый там прадчуваў я, што волі зара
Засвеціць на нашых крывіцкіх разлогах.
За гэта ганялі мяне, бунтара,
Па польскіх судах і астрогах.

Фашысцкія з захаду «збаўцы» прыйшлі.
Крывёю заліўся край родны мой, мілы.
Дзе ўчора йшчэ вёскі і месцы былі —
Руіны, крыжы ды магілы.

У лапах драпежных народ застагнаў,
І мала на волю хто выйшаў з іх цэлы.
Дачку й жонку вораг ў зямлю мне загнаў,
Я ж цудам уцёк ад расстрэлу.

Стварыўся даўнейшае песні працяг,
Што з вязнем ў той песні, са мною збылося,
На катаргу ўвесь перамераць мне шлях
Самому цяпер давялося.

На ўсход за Іркуцкам паміж шэрых скал,
Дзе сівы туман над гарамі бялее,
О, «слаўнае мора, свяшчэнны Байкал»,
Наяве убачыў цябе я!

Здалёк ад цябе была думка мая,
Цяпер жа вось веліч тваю аглядаю,
Праз шчыльку вагона цябе песняй я,
Пясняр беларускі, вітаю!

Тваіх берагоў супроцьлежных ніяк
Адгэтуль ўдалі не магу я прыкмеціць,
А бліжай — з чаўна свайго сівы рыбак
Закідвае ў глыб тваю сеці.

На захадзе з сініх агромністых хмар
Мастак-сонца золатам зырка заззяла,
Чароўна ўпрыгожыла пэрламі фарб
Вялізнае люстра Байкала.

Цягнік берагамі крутымі ля скал
Па рэйках сярэбраных ўецца змяёю.
Бывай, о, вялікі, магутны Байкал,
Мне час развітацца з табою!

На катаргу мчаць мяне ночы і дні,
Хоць знаюць, што я без віны вінаваты,
Сілком адарвалі ад роднай сям'і,
Ад любай радзімы і хаты.

Кілометраў тысячы змерыў цягнік
І далей на ўсход як шалёны імчыцца,
Ў мяне ж думкаў рой аб радзіме не знік,
Яна ўсцяж мне вольнаю сніцца.

Быць можа ў халоднай памру Калыме,
Сям'ю не пабачыўшы ў роднай больш хаце,
Я веру, мяне, песняра, ўспамяне
Не раз Беларусь — мая Маці.

Але ў маім сэрцы наяве і ў сне
Надзея святая таёмна крадзеца:
Да роднае бацькаўшчыны, ўсё-ткі мне
Вярнуцца яшчэ дзевядзеца!

*Ст. Байкал,
на этапе ў цягніку НКУС.
Ліпень 1945 г.*

ТУГА РВЕ ДУШУ МНЕ

Туга рве душу мне, як воўк той галодны,
А сэрца баліць і баліць.
Да роднай сям'і у далёкі край родны
За думкаю думка ляціць.

Напэўна, там слёзы па мне праліваюць,
Не ведаюць, дзе я цяпер.
Вязуць мяне ўдаль, а куды — сам не знаю,
Бы ў клетцы зачынены звер.

Даюць мне кавалачак горкага хлеба,
Дзве місачкі ў дзень баланды
(Памерці не можна, пражыць, аднак, трэба)
І кубак халоднай вады.

Мінаю чужыя і месцы і вёскі,
Што ў горах, далінах ляглі,
Мінаю сады, лясы, рэкі, палоскі
Чужой незнаёмай зямлі.

Не дыхаюць вольна стамлёныя грудзі,
Не цешыць пах кветак чужых,
Чужыя вакол незнаёмыя людзі
Не чуюць цяпленняў маіх.

Аднойчы над ранкам цягнік затрымаўся,—
Я сніў аб радзіме маею,—
І чуў, як чароўна ў гаі заліваўся
Над рэчкай не наш салавей.

Ў адно толькі веру я моцна, бясконца:
Родную ўбачу зару,
Дзе свеціць маё беларускае сонца,
Дзе маці мая — Беларусь!

*На этапе ў цягніку НКУС.
1945 г.*

ПА БУРЛІВЫМ АКІЯНЕ

Па бурлівым акіяне
Майго жыцця човен мчыць,
А здалёк ў сівым тумане
Зорка шчасця зіхаціць.

Вёслы я на хвалі кінуў,
Ветразь долу апусціў.
Калі суджана, не згіну,
Схоча лёс, дык буду жыў.

Мора жудасна ракоча,
Хвалі б'юць ў барты і ў дно,
Веры ж я губляць не хочу,
Што усцішыцца яно.

Пасля буры сонца гляне,
І асветліцца жыццё.
Човен к берагу прыстане —
Шчасце я знайду сваё!

*Ахоцкае мора, трум парахода «Каўказ»,
этап вязняў НКУС на Калыму.
1—6 жніўня 1945 г.*

*КАЛІ ДУШУ МНЕ
СУМ АГОРНЕ...*

Калі душу мне сум агорне
Ў чужой паўночнай старане,
Як вугалі ў кавальскім горне,
Зноў думкі паляць голаў мне.

Крылатай мрояю нясуся
Да маіх блізкіх, дарагіх,
Ў чароўнай роднай Беларусі
Я так даўно пакінуў іх.

Ўзыходзіць сонца ды заходзіць,
Не йдуць грамады думкаў проч.
Настане дзень па непагодзе,
Не заўсягды ж пануе ноч.

Прымчу на родныя я палетаў,
Наяве стрэну там вясну,
Матулю, жоначку і дзетак
Да сэрца шчыра прыгарну.

А над магілай дарагою,
Дзе татка мой сном вечным спіць,—
Ён ганарыўся гэтак мною,—
Я слёзы жалю буду ліць.

Няхай палохаюць марозы!
Няхай палохае пурга!
Няхай злавеснаю пагрозай
Гудзе панурая тайга! —

Нішто майго не зломіць духу,
Хоць слабну целам з кожным днём,
Перажыву я завіруху,
Бо сэрца паліцца агнём.

На роднай бацькаўшчыне любай
Ў кругу каханае сям'і
Апавядаць я часта буду
Пра жах суровай Калымы.

*Якуція, пасёлак Нэлькан,
лагер НКУС, 3-ці лагпункт.
1945 г.*

ЯК МІРАЖ

Як міраж, ланцуг сопкаў бялее.
Хмары блішчуць, як у казцы, як у сне.
А мой твар з дня на дзень ўсцяж бляднее,
Бо крыві штораз менш ува мне.

Аніводнае вестачкі з дому!
Дзе і як там жывуць без мяне?
Душу нельга раскрыць тут нікому,
Толькі з роднымі бачуся ў сне.

Часта думаю ў зорныя ночы,
Калі лагер спіць, быццам нямы,
Пра каханыя сінія вочы,
Што здалёк ад калымскай зімы.

А як песняй тужлівай завые
За барачнай сцяною пурга,
Яшчэ горай душа мая ные
І мацнее на сэрцы туга.

Толькі моцны мяне дух трымае,
І надзеяй святою жыву,
Што ўсё ж волі яшчэ прычакаю
І на радзіме сустрэну вясну!

*Якуція, пасёлак Нэлькан,
лагер НКУС, лагпункт № 3.
Снежань 1945 г.*

З КРЫВІ БЕЛАРУСКАЙ

Гімн

1

З крыві беларускай здарзілася воля,
І сталася вольнай навек Беларусь,
Народ беларускі сам выкаваў долю
І знішчыў навекі нядолю, прымус.

Чароўна крывіцкае сонца бліскае,
Дубровы крывіцкія вольна гудуць,
Крывіцкія хвалямі нівы гуляюць,
Прывольна крывіцкія рэкі плывуць.

2

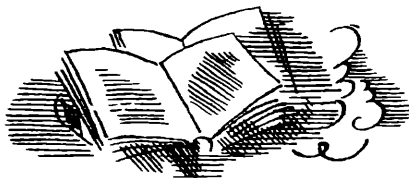
Шчаслівы, хто верыў у збаўленне народу,
Хто смела змагаўся за волю шмат год,
Між церняў калючых у буру-нягоду
Пад сцягам крывіцкім ішоў напярод.

Палёгшым ў змаганні вялікая слава!
Дала іх ахвяра цудоўны нам плод,
Праз кроў іх крывіцкая ўскросла дзяржава,
Праз кроў іх жыве беларускі народ.

Няволя моц духу нічуць не зламiла,
Надзеi i веры агонь не пагас.
Пазнае йшчэ вораг крывiцкую сiлу,
Як прыйдзе расплаты апошняе час.

Наперад iсцi незалежнiцкiм шляхам
Наказваем дзецям i ўнукам сваiм
Пад бел-чырвон-белым крывiцкiм мы сцягам,
Пад знакам крывiцкай Пагонi святым.

*Якуцiя, пасёлак Нэлькан,
лагер НКУС, барак лагпункта № 3.
8 снежня 1945 года.*



БЕЛАРУСКАЯ МОВА МАЯ

Не пакідайце ж мовы нашай
беларускай, каб не ўмерлі!

Францішак Багушэвіч

Як пяшчотныя сонца касулі,
Што прыносіць з сабою вясна,
Мяне цешылі песні матулі,
Што па-крыўску пяяла яна.

У садку ля маёй роднай хаты,
Што ўпрыгожыў квітнеючы май,

Беларускія хлопцы й дзяўчаты
Крыўскай песняй свой славілі край.

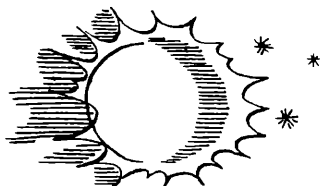
З роднай мовай на вуснах змагаўся,
Каб свабоднай была Беларусь,
І загінуў на пляцы лукішскім
Наш герой Каліноўскі Кастусь.

Ў беларускай мове дзяржаўнай
Літоўскі Статут — наш закон —
Сваім коштам у Вільні слаўнай
Выдаў канцлер Сапега Лявон.

Мужнай працай праславіў Краіну,
Свае кнігі пакінуў нам ў дар,
Слаўны доктар Францішак Скарына —
Першы наш беларускі друкар.

Роднай мовай сваёй ганаруся,
Гэта скарб наш навекі адзін,
І ніколі яе не зракуся —
Беларусі адданы я сын.

*Якуція, пасёлак Нэлькан,
лагер НКУС, лагпункт № 4,
шахта № 27.
Красавік 1946 г.*



*КАЛЫХАНКА
ПАЎНОЧНАЯ*

Ночка сіняя тчэ кросны над зямлёй.
Плыве месяц залацісты над ракой.
Паляць зорачкі зялёныя агні.
Хмаркі гусанькамі ў небе паплылі.

І па месцах і па вёсках дзеткі спяць,
Селі мамы ля калысак ім пяць.
Ніхто толькі маёй доньцы не пяе:
Ні матулі, ні татулі ля яе.

У магілу вораг родную загнаў,
А на катаргу радзімага саслаў,
Ён на поўначы далёкай у снягах
Прабівае праз тайгу сякерай шлях

Або ў шахтах у глыбокіх з мёрзлых скал
Дабывае мазалём сваім метал.
Рукі млеюць, сэрца слабне, ные косць,—
Адлятае разам з працай маладосць.

Кроў сцінае ў жылах лютасны мароз.
Што ж ты зробіш, калі выпаў гэткі лёс!
Кару жорсткую за тое я цяплю,
Што кахаў замоцна родную зямлю,

Шчырым лірнікам быў гэтае зямлі,
Не прадаў душу за маркі, за рублі,
Што змагаўся за народ пакутны свой.
І братоў склікаў ісці за волю ў бой.

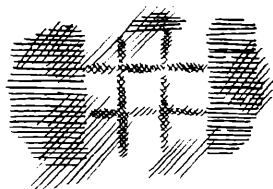
Ночка кросны свае сінія снуе.
Бацька доньцы калыханачку пяе.
Хоць далёкая адлегласць дзеліць іх,
Сэрца з сэрцам іх злучае кожны міг.

Вочкі сінія заплюшчвай і засні.
Гасяць зоркі ў небе бледныя агні.
Ночка кросны свае кончыла снаваць,
Заваліўся ў хмаркі месяц недзе спаць.

Белай коўдрай-мглой ахутаўся чарот,
Чырванее спелым яблыкам усход.
Заўтра будзе для нас новым лепшым днём,
Ўчора — жудасным здавацца будзе сном.

Беларускай шчырай, дочанька, расці!
Сны аб бацькаўшчыне радасныя сні!
Спі, дзіцятка! Бог з табой, анёлак мой!
Дух мой бацькаўскі лунае над табой.

*Якуція, прыск Нэлькан,
27 метраў пад зямлёй,
лагер НКУС, лагпункт № 3.
1947 г.*



ЖЫЦЦЕ ПРАМІНАЕ

Жыццё прамінае без шчасця і долі
 За мурам астрожным пад звон кайданоў,
 А мы ўсё чакаем заветнае волі,
 Каб сонейкам родным нацешыцца зноў.

Плывуць дні за днямі, як шэрыя хвалі.
 Нам сніцца радзімага неба блакіт.^{7С}
 Пад сопкай мы многа сяброў пахавалі.
 Тут снег нашай цёплай крывёю заліт.

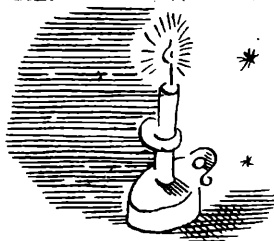
Праз краты нам свецяць паўночныя зоры,
Бы шлюць прывітанне ад роднай зямлі.
Сярэбраны месяц схаваўся за горы,
І чорныя цені вакол заляглі.

Вітанне прымі, Беларусь дарагая!
Сыны твае думкамі вечна з табой,
Свабоды сцяг мужна і моцна трымаюць,
Гатовы за волю йсці смела на бой.

За праўду, за шчасце, за лепшую долю,
Каб век красаваў беларускі народ,
Рабамі ў чужынцаў былі мы даволі,
Сказаць сваё слова настаў наш чарод.

*Якуція, Берлаг Аляскітовы, руднік НКУС.
1952 г.*

1953



НОЧ У ЮРЦЕ

*Сястрычкам маім —
Марусі, Алесі і Кацяюшы
прысвячаю*

Над юртай ноч палярная ляжыць,
Уся у пацерках — у зорках самацветных.
Ой, цяжка тут, на поўначы, нам жыць
Без шчасця, радасці,
без долі й слоў прыветных.

На трыста дзён зямлю мароз куде,
Тайгу імглою белай апранае;

Пурга злавесным зверам нам пяе
Ды сонца з месяцам за сопкамі хавае.

Сабачанё ў кутку праз сон скуліць;
Ля печы шэры кот пад нос сабе мурлыча;
Гадзіннік цікае трывожна і скрыпіць,
А нехта ў сне сваю матулю з плачам кліча.

Перада мной на століку гарыць
З пустой бляшанкі дымная капцілка,
А побач з ёю ціхенька стаіць
Мой верны друг — паходная чарнілка.

Я ліст дадому, да сваіх пішу,
Што «жыў, здароў,
што добра мне живецца...» —
Аб тым ні слова ж, як па іх тужу,
Як на кавалкі сэрца маё рвецца.

Сябры нядолі сном трывожным спяць,
А я заснуць нічуць не маю сілы, —
Крылатай птушкай думкі мае мчаць
Да маёй роднай бацькаўшчыны мілай.

Ў жалезнай печы жар пагас даўно.
Сцюдзёна. Час світаньня штораз бліжай.
Ноч пазірае ў мерзлае акно
Ды з зоркаў пацеркі без перапынку ніжа.

*Якуція, Усць-Нера,
пасля катаргі ў ссыльцы.
17.12.1953 г.*

1954



**З ЛІСТА
ДА СЯСТРЫ АЛЕСІ**

...Да нас прыляцелі шпакі і
жаўрукі. Ідзе вясна...

Алеся

Здаецца мне, што быццам чую
Я свіст шпакоў, спеў жаўрукоў,
Сваю Айчыну дарагую
Я чую, бачу сэрцам зноў.

О, сонца, сонца залатое,
Што грэеш родныя палі,
Прысніся мне, ты, дарагое,
З красой бацькоўскае зямлі.

*Якуція, пасёлак Усць-Нера,
пасля катаргі ў ссылцы
11.4.1954 г.*

**Я Б ХАЦЕЎ
ПАЙСЦІ НА ЛУГ**

Я б хацеў пайсці на луг —
Лугу тут няма;
Краскаў я б нарваць хацеў —
Іх шукаць дарма!

Скалы голая, тайга,
Камні ды пясок,
Мучыць вечная туга,
Сумных дум паток.

*Якуція, пасёлак Усць-Нера,
пасля катаргі ў ссылцы.
3.7.1954 г.*

ЦЯРНІСТЫ ШЛЯХ

Паэма

Да цябе пішу я,
Беларусе родны,
Шчыры Якуб Колас,
Наш Паэт Народны!

Твой партрэцік шэры,
Выцяты з газеты,
Беражна хаваю
Пры сабе дагэтуль.

А за полем-лугам
Срэбнаю істужкай
Цапра праплывае —
Дробная рачушка.

Калі паны-ляхі
Край наш зваявалі,
Волю-долю нашу
І зямлю забралі,

Я тады яшчэ быў
Хлопчыкам маленькім,
Але памятаю
Добра, добра ўсенька.

Як гарэлі вёскі,
Як стагналі людзі

Пад пятою панскай,
Думалі:
«Што будзе?»

Бацькаўшчына наша
У агні палала,
Акупантаў банда
Край наш руйнавала.

Запалалі вёскі,
Запалалі травы,
Запалаў злавесна
Лес наш кучаравы.

Запалалі гумны
Случчыны багатай,
Запалалі каты
Ад паноў заклятых.

Ўсе паны забралі,
Цэрквы зачынілі,
Родну мову ў школе
Нам забаранілі.

А на нашу вёску,
Дзе жылі мы ціха,
Наляцела гора,
Наляцела ліха.

Панская нагайка
Страшна засвістала,

Смеху і вяселля
У нас больш не стала.

Раз да нас уланы
з крыкам прыскакалі
І кудысьці дзядзьку
Тамаша забралі.

З вёскі паўцякалі
Жыхары ў дуброву
І з сабой забралі
Коней ды кароваў.

Я быў сын бядняцкі:
Не было скацінкі,
Ні гумна, ні свірна,
Ні свае хацінкі.

Ў торбу ўзяў кавалак
Чорнага я хлеба,
Ў рукі кій сукаты,
Ножык для патрэбы

І паклаў на грудзі
Ля шытой манішкі
То, што сэрцу любя —
Родныя мне кніжкі.

Цётка Стэфка ў Слуцк
Некалі хадзіла

І з сабой ад брата
Кніжак захапіла.

«На табе, Сярожык!» —
Цётка так сказала
І чатыры кніжкі
Мне падаравала.

«Іх чытай, саколік,
Хлопцам і дзяўчатам
Ды нясі асвету
Нашым родным хатам!»

Прытуліў да сэрца
Моцна скарб свой новы,
Басанож пайшоў я
Да свае дубровы.

І было, было ў нас
Радасці ці мала:
Цётка, Багушэвіч,
Колас і Купала!

З намі яны разам.
Час да працы ўзяцца,
За зямлю, за волю,
За народ змагацца!

Цётка, Багушэвіч
Мяне захапілі,

Колас і Купала
Сэрца паланілі.

Сказаць мушу шчыра —
Праўда сэрцу любя —
Палюбіў я вершы
Коласа Якуба.

Пад зялёным дубам,
Велічным, магутным,
Ўселіся сяляне —
Мой народ пагутны.

Слухаюць уважна
Аб тым, што чытаю,
Што паэты кажуць
Праўду, што світае.

Што зямлю здабудзем,
Што здабудзем волю,
Служкамі не будзем
Панскімі ніколі!

Слухаюць уважна
Пэрлы — вершы-песні,
Што на мове роднай
Нам паэты весцяць.

Страсянуў чупрынай
Дуб мой кучаравы,

На расе зайгралі
Дыяментам травы.

Стайкай пралятаюць
Хмаркі ў небе сінім,
Лісцейка трапеча
На сівой асіне.

Сонца з неба песціць
Мяне ветлай ласкай,
Мне шапочуць дрэвы
Ў лесе песні-казкі.

Вогнішча пажараў
Яшчэ не астыла.
Многа перадчасных
Вырасла магілаў.

А у нашым лесе,
А у нашым полі
Згінула вяселле,
Згінула і доля.

І мяжой расцялі
Нашыя палоскі,
Родныя ад родных
Аддзялілі вёскі.

Ворагі зрабілі
Жудасную справу —

Беларусь расцялі
Межаю крывавай.

Слёзы горла душаць.
Стаў я ды дзіўлюся:
Зранілі ўсе грудзі
Маці Беларусі.

Па маім народзе,
Па спіне сялянскай
З посвістам гуляе
Біч крывавы панскі.

І ў грудзях юнацкіх
Помста закіпела,
Прысягнуў змагацца
Я за волю смела.

Згінулі пасевы,
Лісце вецер вее,
Ды не можа згінуць
Нашая надзея.

Што прыжджэм мы шчасця,
Прычакаем долі,
Загуляем смела,
Радасна на волі.

На зямлі пакутнай
Бітва адгрымела,

Заліта крывёю
Беларусі цела.

Верасень імглісты
Быў у дваццаць першым.
У той год пісаць я
Пачаў свае вершы.

Назбіраў на лузе
Я бярэмя кветак,
З іх сплятаю песні
Для старых і дзетак.

Я наладзіў ліру,
Па струнах ударыў,
З той пары па свеце
Крочу з песняй ў пары.

Цяжка жыць сялянам
Ў панскай паняверцы,
Ім складаю песні
Так, як кажа сэрца.

Паляцела песня
І жыве ў народзе.
Не падрэжа крылляў
Вораг ёй ўжо! Годзе!

Паплыла да сонца,
Паплыла над борам,

Маю песню людзі
Падхапілі хорам.

Не пайшла ў палацы,
А пайшла пад стрэхі
Бедных хат сялянскіх
Людзям для пацехі.

Дзед Іван старэнькі
Даланей шырокай
Выцер з твару слёзы,
Уздыхнуў глыбока.

Пацяшаў мой бацька
Так мяне, хлапчышку:
«Мы зямлі не маем,
Брацца трэ за кніжку.

І сам навучайся,
І братам паможаш
Вырвацца з няволі
Лютае варожай!»

Адзвінелі косы
На лугах зялёных,
Пазжыналі збожжа
На вузкіх загонах.

У садах паспелі
Яблыкі ды йгрушы,

Залатое лісце
Вецер расцярушыў.

Апусцілі веце
Белыя бярозы,
Праліваюць хмары
З неба дожджык-слёзы.

Па гасцінцы Слуцкім
Шпарка конік мчыцца:
Вязе мяне бацька
У Нясвіж вучыцца.

А за мной няспынна
Мчацца скрыпкі зыкі,
І мне ўсцяж здаецца —
«Сымона-музыка».

Закружыў сняжынкі
Вецер матылькамі,
Кінуў іх на дрэвы,
Кінуў пад кустамі.

Белаю пярынкай
Ўкрылася зямелька
І лягла на зіму
Ў снежную пасцельку...

.....

Скончылася ўчэнне.
Я у роднай хаце.
Ды не давялося
Мне адпачываці.

Ўлетку мая мама
З сястрой жыта жала
І бяды ліхое
Нат не прадчувала.

А паліцыянты
Да мяне прысталі,
Бунтаром назвалі
І арыштавалі.

Бачыла ўсё гэта
Цётка Тахвіля,
Ўпала на калені
І загаласіла:

«А мой ты Сярожык,
Без віны ніякай,
Што з табою робяць
Лютыя палякі?!»

Адзіночная камера на паліцэйскім пастарунку ў Салтана
шчыне. Пасля польскі суд «гродзкі» ў Нясвіжы асудзіў мя
на пяць гадоўсылкі ў глыб Польшчы ў Паморскае вє
водства.

МІНУЛІ ГАДЫ...

Збыліся прароцтвы
Слоў тваіх, паэце:
Слава Беларусі
Зноў грыміць па свеце.

Сёлета гадочак
Выпаў ураджайны,
Сунуцца па полі
Сытыя камбайны.

І хаця ў чужыне
Прыйдзецца мо ўмерці,
Імя Беларусі
Захаваю ў сэрцы.

*Якуція, пасёлак Усць-Нера,
У ссыльцы НКУС.
26-8-1954 г.*

ПУРГА

Загуляла, закружыла
З дзікім рогатам пурга,
За ноч снегу наваліла,
След-дарогі замяла.

Вецер скокнуў з гор-грамадаў,
Быццам злосны камандзір,
Хмараў цэлыя атрады
Б'е, ганяе ўдоўж і ўшыр.

Сівер люта завывае,
Свішча, гойкае, пяе,
Снег ахапкамі кідае,
Стрэхі ломіць, стрэхі рве.

А пад раніцу сціхае,
Ды малым шчанём скуліць...
І зямля супачывае —
Ў белай світцы моцна спіць.

Кветкай дзіўнай па трывозе
Сонца светлае ўстае.
Першы сёлетні марозік
Лёд на лужынах куе.

*Якуція, пасёлак Усць-Нера,
у ссыльцы НКУС.
26.9.1954 г.*

1955



КАЛІ ЧУЮ...

Калі чую пра поспех-удачу
І аб тым, што расцеш з году ў год,
Я заўсёды ад радасці плачу,
Мой народ, беларускі народ!

*Якуція, пасёлак Усць-Нера,
у ссылцы НКУС.
1955 г.*

1959



ПЕСНЯ АБ НЯСВІЖЫ

*Майму роднаму гораду
прывячаю*

Шумяць нада мной залацістыя клёны.
Пажоўклыя кружаць лісты над зямлёй.
Успомніў я блізкія сэрцу імёны
І дні, што прайшлі на радзіме маёй.

Іду я паволі алеяй прыгожай.
У парку старым палымнее усход.

На возеры ветрык ваду ледзь трывожа.
Паціху шапоча аб нечым чарот.

Блукаў я па свеце, бо лёс так прымусіў,
Нямала чужых перамераў дарог,—
А ўсё ж да цябе, мой Нясвіж, я вярнуўся,
Прыйшоў на твой ціхі, гасцінны парог.

Знікаюць сляды ран, заданых вайною,
На пустках тваіх вырастаюць сады.
О, родны Нясвіж, ганаруся табою,
Мой горад стары і такі малады!

Шумяць нада мной залацістыя клёны.
Шнуром жураўлі падняліся узвыш.
Мне хочацца славіць Радзіму натхнёна
І песню спяваць аб табе, мой Нясвіж!

г. Нясвіж.
1.10.1959 г.

1969



СЭРЦА, НЕ ПЛАЧ!..

Сэрца, не кліч, бо яны не пачуюць
Ні сёння, ні заўтра — іх клікаць дарма!
Ніколі не прыйдуць і не паратуюць
Мяне ад пакуты — бо іх няма!

Мушу ісці, затаіўшы трывогу,
Шляхам самотным — заўсёды адзін.
Сумных наперадзе дзён яшчэ многа,
Многа цяжкага цярпення гадзін.

Суджана мне жыць без радасці й долі,
Жыць без сям'і, без жаданых удач.
Не, не забуду я любых ніколі!
Сэрца, не плач! Сэрца, не плач!

г. Мінск,
песня да кінафільма «Боль мой — Хатынь»
(рэжысёр Пятро Аліферэнка).
29.11.1969 г.

З М Е С Т

1926

Ой, чаму, званы? 3

1927

Для каго? 6

Думкі ў чужыне 8

Жыццё 10

Лістапад 11

1928

За родны бацькаўскі куток 13

Усё роўна... 15

1929

Зорачкі 16

1931

Калі б я мог...18

1936

На парозе новага года 20

153

1938

Дайце ліру маю!.. 22

1939

Мая песня 25

О, Беларусь, мой родны край! 27

1940

Над зямелькай ночка йшла 29

Мяне шчасцем не парадавала доля 31

1941

Восеньскія настроі 32

1942

Настроі 34

1943

Я вазьму цябе за рукі... 36

Табе не казаў я... 38

Над Шчарай 39

Мне сумна 41

Загудзеў ў таполі вецер 42

Беларусе, зварухніся! 44

Рассцілала сонца 45

Букецік пралескаў 46

154

Не цвіце... 47
Брату на чужыне 48
Ёлачка 50

1944

Ноч у вязніцы 51
Астрожная песня 53
Я так цябе люблю! 58
Краскі 5
О, Случчына прыгожая мая! 60
Цябе ўбачыў я ўва сне 61
Мама! Матуля мая! 63
Ноч настала лістападная 70
Забралі сонца ад мяне 73
Шэры дом 74
Пад белай бярозай 76
Мандаліначка 78
Зялёнай імглою 80
Трыялет (Шчаслівым будзе той заўсёды) 81
Трыялет (Кажы заўсёды праўду смела) 82
Бывай! 83
Белы снег 86
Бярозы 87
Не падай духам ты ніколі! 89
Восень залатая 90
Хмарачкі 92
Не гудзе зялёная дуброва 93
Прысяга 94

1945

Дым 96

Ізноў за кратамі 98

Ноч у камеры 100

Верабейчыкі 101

Ці не люблю я? 103

Добры дзень, вясна-красуня! 105

Пачуў я сёння жаўрука 106

Колам залацістым 107

Краска шчасця (*вальс*) 108

Салдацкая песня 110

Думы над Байкалам 112

Туга рве душу мне 115

Па бурлівым акіяне 117

Калі душу мне сум агорне... 118

Як міраж 120

З крыві беларускай 121

1946

Беларуская мова мая 123

1947

Калыханка паўночная 125

1952

Жыццё прамінае 128

1953

Ноч у юрце 130

156

1954

З ліста да сястры Алесі 132
Я б хацеў пайсці на луг 134
Цярністы шлях (паэма) 135
Пурга 147

1955

Калі чую... 148

1959

Песня аб Нясвіжы 149

1969

Сэрца, не плач!.. 151

Літаратурна-мастацкае выданне

НОВІК-ПЯЮН СЯРГЕЙ МІХАЙЛАВІЧ

Песні з-за кратаў

В е р ш ы

Рэдактары *Л. М. Дайнека, К. Я. Жук*

Мастак *А. А. Мацюшэўская*

Мастацкі рэдактар *А. М. Мальшова*

Тэхнічны рэдактар *І. І. Дуброўская*

Карэктар *Л. А. Дзядзюля*

Аператар *К. І. Санжарэўская*

ІБ № 3851

Падп. да друку 04.05.93. Фармат 60х90¹/32.

Папера кн.-часоп. Гарнітура тып Таймс. Афсетны друк.

Ум. друк. арк. 5,0. Ум. фарб.-адб. 5,19. Ул.-выд. арк. 3,78.

Тыраж 3300 экз. Зак. 5650. Цана 50 р.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь, Ліцэнзія ЛІВ № 3.

220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Друкарня «Перамога».

222310, Маладзечна, вул. В. Таўлая, 11.

Набрана на настольна-выдавецкай сістэме.

Новік-Пяюн С.

Н 73 **Песні з-за кратаў: Вершы, песні, паэмы.— Мн.: Маст. літ., 1993.— 157 с.**

ISBN 5-340-01010-4.

У гэтай кнізе, за выключэннем двух апошніх вершаў, сабраны толькі тыя вершы і паэмы розных гадоў, якія аўтар стварыў у астрагах, лагерах, ссылках у былой буржуазнай Польшчы, пры гітлераўцах і на сталінскай Калыме.

Не маючы там ні алоўка, ні паперы, даваўся Сяргею Новіку-Пеюну ствараць, «запісваць» і захоўваць у памяці свае творы і толькі пазней перанесці іх на паперу.

Н 4702120202 — 075 БЗ 64 — 93
М 302(03) — 93

ББК 84Бел7